

2009-11-03

LS 0910-0883

Landstingsstyrelsen, ärende 5

Förslag till mål och budget för Stockholms läns landsting år 2010 och planåren 2011-2012 samt investeringsbudget för år 2010 med inriktningsnivåer för planåren 2011-2014

Socialdemokraterna föreslår landstingsstyrelsen föreslå landstingsfullmäktige besluta

att fastställa Socialdemokraternas förslag till budget för Stockholms läns landsting för år 2010 samt flerårsberäkningar för åren 2011-2012

att fastställa Socialdemokraternas förslag till resultatbudget, balansbudget och finansieringsbudget för år 2010 och planer för åren 2011-2012

att fastställa Socialdemokraternas förslag till investeringsbudget för år 2010 med inriktningsnivåer för planåren 2011-2014

att fastställa skattesatsen för Stockholms läns landsting för år 2010 till 12,27 kronor per skattekrona

att fastställa Stockholms läns landstings driftbudget för år 2010 enligt upprättat förslag till landstingsbidrag/tillskott och resultat- och avkastningskrav för respektive nämnd/styrelse och bolag

att fastställa Socialdemokraternas förslag till taxor och avgifter för år 2010

att styrelsen för Folk tandvården AB medges göra en justering av prislistan för vuxentandvård med +3,2 procent för år 2010

att medge medelsförstärkning till Nya Karolinska Solna med 68 000 000 för år 2010 med anledning av förändrade redovisningsprinciper för byggprojektet

att bevilja Stiftelsen Stockholms Konserthus ökat driftbidrag med 6 200 000 kronor för år 2010 avseende amortering av lån gällande upprustning av Stockholms Konserthus vilket finansieras via enheten Koncernfinansiering

att bevilja Skärgårdsstiftelsen driftbidrag om 44 800 000 kronor för år 2010

2009-11-03

LS 0910-0883

att uppdra åt nämnder, styrelser och bolagsstyrelser att till landstingsstyrelsen avlämna månadsbokslut, prognoser, delårsbokslut, årsbokslut, personalbokslut, miljöbokslut, årsredovisning och övriga erforderliga underlag till landstingets koncernbokslut och övrig uppföljning i enlighet med de anvisningar som landstingsstyrelsens förvaltning utfärdar på landstingsstyrelsens uppdrag

att uppdra åt landstingsstyrelsen att inför beslut om budget för år 2011, och som ett led i beredningen av de programarbeten gällande investeringar som är under utarbetande:

- ge en samlad beskrivning av möjligheter att med planerad kapacitet tillsammans med befintlig kapacitet på effektivast möjliga sätt tillgodose förväntade vårdbehov
- genomföra en förstudie av en nybyggnation av Södertälje sjukhus
- redovisa förslag till alternativ användning av lokaler som planeras tomställas, eventuella tillkommande ombyggnadsinvesteringar och finansiering av dessa
- ge förslag till tidplan för när förnyelse av operationslokaler, akutmottagningar m.m. ska genomföras så att kostnadsökningar för hyror mm kan hanteras inom givna finansiella ramar

att medge styrelsen för AB Storstockholms Lokaltrafik att förvärva övriga delägares samtliga aktier i SL Kundtjänst AB

att medge styrelsen för AB Storstockholms Lokaltrafik att avveckla det vilande bolaget SL Lidingö Trafik AB genom likvidation

att medge styrelsen för AB Storstockholms Lokaltrafik att successivt minska aktieinnehavet i AB Transitio till en nivå om 10-20 procent motsvarande nivån för SLs engagemang i bolaget genom försäljning av aktier till bokfört värde till andra trafikhusvudmän

att medge styrelsen för AB Storstockholms Lokaltrafik att sälja resterande aktier i Busslink i Sverige AB i enlighet med befintligt avtal om option

att bemyndiga landstingsstyrelsen att göra justeringar av teknisk art avseende denna budget

att uppdra åt nämnder, styrelser och bolagsstyrelser att utforma sina respektive slutliga budgetar i enlighet med denna budget

att uppdra åt nämnder, styrelser och bolagsstyrelser att senast den 22 januari 2010 överlämna behandlad budget till landstingsstyrelsen i enlighet med de anvisningar som landstingsstyrelsens förvaltning utfärdar på landstingsstyrelsens uppdrag

att uppdra åt landstingsstyrelsen att anmäla slutlig budget till landstingsfullmäktige vid fullmäktigesammanträdet i mars år 2010.

2009-11-03

LS 0910-0883

att i övrigt uppdra åt styrelser och nämnder att följa och genomföra samtliga de mål, riktlinjer och uppdrag som anges i Socialdemokraternas förslag till budget för 2010.

Landstingsstyrelsen beslutar under förutsättning av landstingsfullmäktiges beslut

att uppdra åt landstingsstyrelsens förvaltning att åt nämnder, styrelser och bolagsstyrelser utarbeta anvisningar för arbetet med slutlig budget för år 2010.

Stockholms läns landsting

**Socialdemokraternas förslag till budget 2010
och planering för 2011 och 2012**

Med fokus på patienten och resenären

Den 3 november 2009

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
1. Budget för framtidstro.....	4
2. Ekonomi.....	6
2.1 Resultatbudget och finansiella mål.....	6
3. Riktlinjer för styrelser och nämnder.....	12
3.1.1 Investera i forskning och utvecklingskraft.....	12
3.1.2 Ledande tillväxtregion.....	13
3.1.3 Utveckla vår vackra skärgård.....	14
3.1.5 Effektiv styrning av sjukvårdens produktion.....	19
3.1.6 Hållbar Miljö.....	22
3.1.7 Jämställdhet.....	22
3.1.8 Nya Karolinska Sjukhuset (NKS).....	23
3.1.9 Koncernfinansiering.....	23
3.2.2 TioHundranämnden.....	46
3.2.3 Patientnämnden.....	47
3.3.3 Waxholms Ångfartygs AB.....	62
3.8 AB SLL Internfinans.....	74
3.9 Landstingsrevisorerna.....	74
4. Bilagor.....	75
4.1 Resultaträkning SLL-koncernen 2008 – 2012.....	75
4.2 Balansräkning SLL-koncernen 2008-2012.....	75
4.2 Balansräkning SLL-koncernen 2008-2012.....	76
4.3 Finansieringsanalys SLL-koncernen 2008-2012.....	76
4.3 Finansieringsanalys SLL-koncernen 2008-2012.....	77
4.4 Landstingsbidrag 2008 – 2012.....	78
4.6 Investeringsplan 2008 – 2014.....	80
4.7 Resultaträkning Landstinget 2008-2012.....	81
4.8 Taxor och avgifter.....	81
4.8 Taxor och avgifter.....	82

Sammanfattning

- Investera i välfärdsjobb och ökad kvalitet för patienter och resenärer. Ta tillbaka den borgerliga sänkningen av landstingsskatten på 17 öre och öka istället resurserna till sjukvården och kollektivtrafiken.
- Öka hälso- och sjukvårdsnämndens resurser nästa år med nära 1,8 miljarder kronor. Det är 458 miljoner kronor mer än det borgerliga budgetförslaget.
- Upphör med personalnedskärningarna i sjukvården och öka istället bemaningen där så krävs för att minska vårdköer och undvika stressrelaterad felbehandling.
- Kapa de långa vårdköerna genom ökade resurser, bättre styrning och nya ekonomiska incitament.
- Inför ett rättvist vårdval med hänsyn till vårddyngd och socioekonomi.
- Investera 100 miljoner kronor extra i barnsjukvården.
- Inrätta en hälsocentral på T-centralen.
- Ge patienterna på våra sjukhus god och riktig mat till och investera i nya Hälsoök på varje sjukhus för de svårast sjuka patienterna.
- Ställ högre krav på städning och god hygien i sjukvården.
- Stäng VIP-ingången för privata försäkringspatienter på landstingets sjukhus.
- Börja bygg Spårväg Syd, mellan Älvsjö och Flemingsberg 2013.
- Bygg tunnelbana till Nya Karolinska Sjukhuset i Solna.
- Ge SL ett ökat ägartillskott på nära 400 miljoner kronor, vilket är 290 miljoner kronor mer än förslaget från Moderaterna och deras stödpartier.
- Avskaffa zonerna i SL-trafiken och sänk priset på 30-dagarskortet till 650 kronor.
- Inför enhetstaxa i Färdtjänsten – bort med tremilsgränsen.
- Gör en framtidsinvestering genom att öka FoUU-medlen med 70 miljoner kronor 2010, 140 miljoner kronor 2011 och 225 miljoner kronor 2012.
- Ta initiativ till ett gemensamt innovationsbolag ägt av landstinget, Karolinska Institutet, läkemedelsindustrin och den medicintekniska industrin.
- Ge den offentligt drivna närsjukvården möjlighet till nyetableringar, ökad profilering och att införa intraprenader där personalen ges del i ekonomiska överskott.
- Inled en förstudie inför en investering i ett nytt akutsjukhus i Södertälje.
- Ge personalorganisationerna en självklar plats i den politiska processen igen.
- Investera i ett produktionscentrum för film i Stockholm-Mälardalenregionen.

1. Budget för framtidstro

Utvecklingen av skatteintäkterna är starkt avtagande på grund av den allt sämre samhällsekonomin. Konjunkturedgången, jobbkrisen och regeringens bristande insatser kommer att medföra kraftiga slag som riskerar försämra landstingets ekonomi de närmaste åren. Det är ytterst oroande att den sänkning av landstingsskatten som genomförts har gjorts utan att uthålligt ekonomiskt utrymme funnits. Vi förslår att skatteuttaget fastställs till 12.27 skattekoronor, vilket är i nivå med 2006 års skattesats.

För att klara en positiv utveckling i sjukvården och kollektivtrafiken behövs dessutom en annan politik i Sverige. Det behövs en ny rödgrön regering. Det rödgröna alternativet inser – till skillnad mot den nuvarande borgerliga regeringen – att det behövs extra statsbidrag till landstingen åren 2011 och 2012 för att mildra den ekonomiska krisen.

Inom sjukvården har väntetidssituationen försämrats kraftigt sedan början av år 2007. De eskalerande vårdköerna, personalneddragningarna och det minskade antalet vårdplatser har delvis sin grund i den underfinansiering som skattesänkningen medfört och delvis i en ineffektiv styrning av hur resurserna används.

För att säkra en trygg utveckling för Stockholmarnas sjukvård och kollektivtrafik borde brett förankrade åtgärder vidtas som säkrar finansieringen och hushållningen av befintliga resurser. Ett genomarbetat och långsiktigt program för effektiviseringar behöver utarbetas i kombination med att skattuttaget återförs till en högre nivå för att säkra kvaliteten i sjukvården och kollektivtrafiken.

Trots den ekonomiska krisen – eller just därför – måste landstinget gå i bräsch för en rad framtidsinvesteringar. Det handlar om infrastrukturen för både kollektivtrafiken och sjukvården. För näringsliv och samhälle förorsakar bristerna i transportsystemet miljardförluster årligen. Därför måste staten och landstinget ta lika ansvar för att investera i trafiklösningar som både bidrar till ekonomisk tillväxt och förbättrar vår miljö. En central del i den socialdemokratiska politiken är att snabbt investera i Spårväg Syd. För sjukvården krävs, i spåren av Nya Karolinska Sjukhuset, en rad följdinvesteringar i hela vårdstrukturen i Stockholms län. En rationell och hållbar lösning av persontransporterna till Nya Karolinska Sjukhuset fordrar en utbyggnad av tunnelbanan.

Det handlar också om att öka investeringarna i den medicinska forskningen och utveckla innovationskraften genom ökad samverkan mellan sjukvården, forskningen

och den medicinska och medicintekniska industrin. Få insatser är viktigare för den framtida ekonomiska tillväxten.

Medborgarnas rimliga förväntningar på en fullgod sjukvård och kollektivtrafik måste uppfyllas även i den ekonomiska krisen. Vi socialdemokrater lägger fram en budget som investerar i jobben inom sjukvården och kollektivtrafiken och i en trygg framtid för Stockholmsregionens patienter och resenärer.

De övergripande målen för landstinget år 2010 är att:

- Befolkningens hälsa är god och befolkningen erbjuds en kvalitativt god och lätt tillgänglig sjukvård i rimlig tid och på jämlika villkor.
- Stockholms läns landsting erbjuder en hälso- och sjukvård som ligger i internationell framkant vad gäller forskning och utveckling.
- Regionens transportsystem är effektivt och hållbart med en väl fungerande kollektivtrafik kännetecknad av hög tillgänglighet och god kvalitet.
- Stockholms läns landsting är en konkurrenskraftig arbetsgivare där medarbetarna känner arbetsglädje, stolthet, engagemang och framtidstro i en organisation som kännetecknas av kompetens och långsiktig verksamhetsutveckling.
- Stockholms läns landsting är ett föredöme inom områdena jämställdhet, antidiskriminering, miljö/hållbarhet, tillgänglighet och bemötande.
- Stockholms läns landsting verkar för att de i regionplanen beslutade målen för regionens utveckling genomförs; internationell konkurrenskraft, goda och jämlika levnadsvillkor samt långsiktigt hållbar livsmiljö.
- Ekonomin är i balans och att de långsiktiga finansiella målen uppfylls.

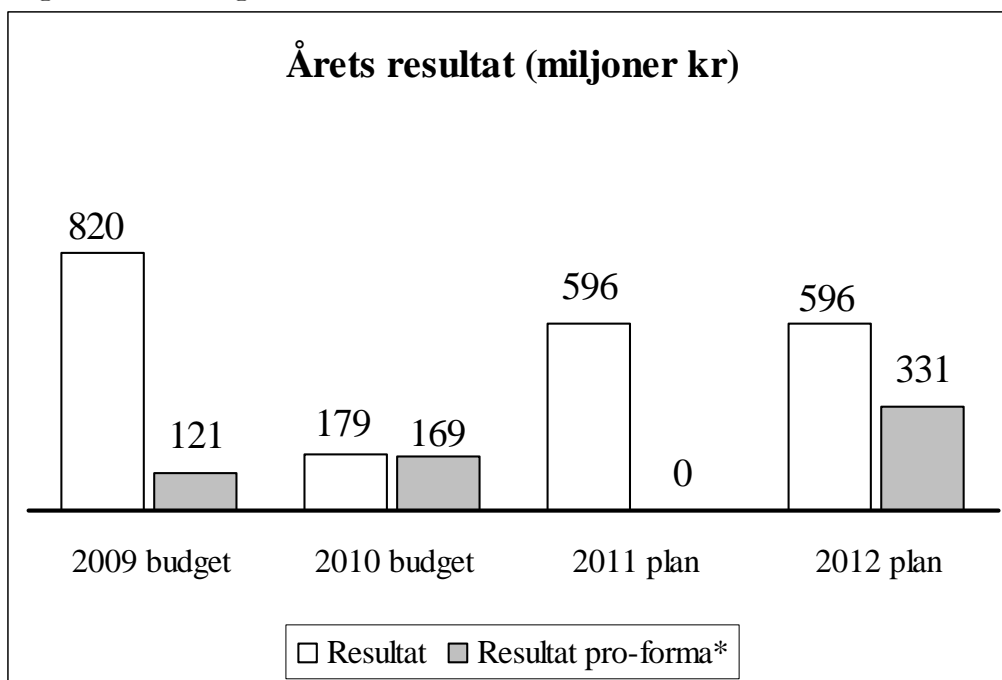
2. Ekonomi

2.1 Resultatbudget och finansiella mål

Stockholms läns landstings budget för år 2010 är i balans. Resultatet budgeteras till ett överskott på 179 miljoner kronor i enlighet med bilaga 4.1. I resultatet ingår 10 miljoner kronor i budgeterade reavinster. Resultatet överstiger således kommunallagens krav på en budget i balans med 169 miljoner kronor.

De pensionsförpliktelser som hanteras som ansvarsförbindelser beräknas inte öka under 2010. För 2011 och 2012 beräknas ökningarna om 586 miljoner kronor respektive 215 miljoner kronor, till vilket hänsyn tagits i de preliminära resultatmålen för planåren 2011 och 2012 om 596 miljoner kronor båda åren.

Diagram. Resultatbudget 2009-2012.

Skatteuttaget fastställs till 12,27 skattekrönor, vilket innebär en höjning med 17 öre som 2010 beräknas öka intäkterna med 697 miljoner kronor.

De totala intäkterna för år 2010 budgeteras öka med nära 3 miljarder kronor eller 4,4 procent. De preliminära skatteintäkterna 2010 budgeteras till cirka 55,3 miljarder kronor, en ökning med 3,8 procent jämfört med budget 2009.

Patientavgifterna inom hälso- och sjukvården justeras marginellt i enlighet med bilaga 4.8. Till skillnad mot det borgerliga budgetförslagets höjningar, så hålls patientavgifterna oförändrade för besök hos specialisläkare respektive besök på sjukhusens akutmottagningar/specialistakut.

Priset på 30-dagarskortet inom SL-trafiken sänks med 40 kronor till 650 kr. Inom SL-trafiken avskaffas zonindelning på biljettpiserna och ett enhetspris införs i enlighet med bilaga 5.8. SL kompenseras för taxereformerna med 260 miljoner kronor i utökat ägartillskott.

Inom Folk tandvården görs en prisuppräknig för vuxentandvården motsvarande 3,2 procent.

Verksamhetens kostnader budgeteras öka med 3,9 miljarder kronor eller 6,2 procent jämfört med budget 2009. Landstingets kapitalkostnader (avskrivningar plus finansiella kostnader) budgeteras 2010 till drygt 4,2 miljarder kronor.

Mkr	Utfall 2008	Prognos 2009	Budget 2009	Budget 2010	Ändring B10/B09
Verksamhetens intäkter	13 500	14 936	14 334	15 255	6,4%
Skatteintäkter	51 209	52 840	53 303	55 333	3,8%
Summa intäkter	64 708	67 775	67 637	70 588	4,4%
Personalkostnader	-22 564	-22 899	-22 707	-23 034	1,4%
Köpt hälso- och sjukvård, tandvård	-11 504	-12 743	-12 631	-13 851	9,7%
Köpt trafik	-8 974	-9 603	-9 551	-10 395	8,8%
Övriga kostnader	-17 200	-18 108	-17 580	-19 035	8,3%
Summa verksamhetens kostnader	-60 242	-63 353	-62 469	-66 314	6,2%
Resultat före avskrivningar	4 466	4 422	5 169	4 274	
Avskrivningar	-2 662	-2 774	-2 872	-2 989	4,1%
Rörelseresultat	1 804	1 648	2 297	1 285	
Finansnetto	-1 261	-1 110	-1 476	-1 106	
Resultat	543	539	820	179	

Landstingsfullmäktige har beslutat om fyra långsiktiga finansiella mål som stöd för att nå det övergripande målet om god ekonomisk hushållning. Samtliga finansiella mål uppfylls under såväl 2010 som 2011-2012.

Diagram 2. Finansiella mål.

Dimension	Mål	Uppfyllt 2009?	Uppfyllt 2010-2011?
Resultat	Att resultatet är i balans med hänsyn tagen till ej resultatförda kostnader och att realkapitalet bibehålls	Ja	Ja
Finansiering	Reinvesteringar självfinansieras till 100 procent	Ja	Ja
Skuldsättning	Att lånefinansiering endast används för att finansiera investeringar	Ja	Ja
In- och utbetalningsströmmar	Att betalningsberedskapen motsvarar minst 21 dagars genomsnittliga driftskostnader	Ja	Ja

2.2 Balansbudget

Mkr	Utfall 2008	Prognos 2009	Budget 2010
Anläggningstillgångar	43 464	48 139	52 809
Omsättningstillgångar	6 571	6 071	6 071
Summa tillgångar	50 036	54 211	58 881
Eget kapital	915	1 454	1 633
Avsättningar	14 360	15 070	15 950
Skulder	34 761	37 687	41 298
Summa skulder och eget kapital	50 036	54 211	58 881

Landstingets balansomslutning är vid utgången av 2010 budgeterad till cirka 58,9 miljarder kronor. Nettoinvesteringarna (investeringar minus avskrivningar) budgeteras till cirka 4,7 miljarder kronor.

2.3 Finansieringsbudget

Det bör noteras att finansieringsbudgeten innehåller poster som är svåra att budgetera exakt, som till exempel förändringen av rörelsekapitalet, det vill säga förändringen av skillnaden mellan omsättningstillgångar och kortfristiga skulder.

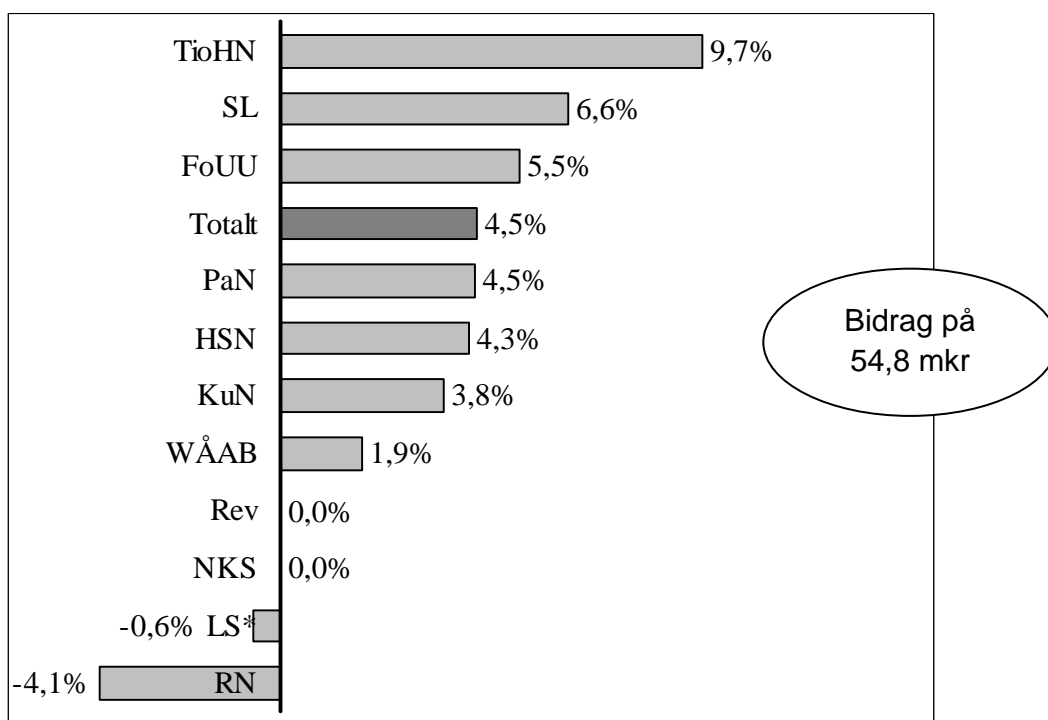

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010
Kassaflöde från verksamheten	3 263	3 612	3 158
Förändring av rörelsekapital	-54	0	0
Investeringar	-5 988	-8 069	-7 659
Försäljningar, övrigt	594	50	50
Kassaflöde efter investeringar	-2 185	-4 407	-4 451
Pensioner och övriga avsättningar	1 186	936	880
Kassaflöde före extern finansiering	-999	-3 471	-3 571

2.4 Landstingsbidrag/tillskott

Det totala landstingsbidraget/tillskottet 2010 uppgår till cirka 54,8 miljoner kronor. Det är en ökning jämfört med budget 2009 på 2,4 miljarder kronor eller 4,5 procent.

Ökning av bidrag 2010 jmf budget 2009

Landstingsbidraget till Hälso- och sjukvårdsnämnden ökar med 4,3 procent. Ökningen av bidraget till Norrtäljes gemensamma hälso- och sjukvårds- och omsorgsnämnd är 9,7 procent. Patientnämnden ges en uppräkning med 4,5 procent.

Ökningen av ägarbidraget till SL uppgår till 6,6 procent. För WÅAB ges en ökning av ägarbidraget med 1,9 procent. För Regionplanenämnden föranleder övergången av

vissa trafikplanerande uppgifter till SL att landstingsbidraget reduceras med 4,1 procent. Till följd av omorganiseringen av färdtjänstverksamheten kan inte en rimlig procentuell jämförelse enligt ovan göras. Det socialdemokratiska budgetförslaget innebär emellertid att färdtjänstverksamheten tillförs 15 miljoner kronor för ett antal reformer (se avsnitt 3.3.1).

Ökningen av bidraget till Kulturnämnden uppgår till 3,7 procent. Resurserna till landstingsstyrelsens förvaltning reduceras med 0,6 procent, exklusive FoUU-resurser och färdtjänst. Landstingets samlade medel för FoUU ökar med 5,5 procent jämfört med budget 2009.

2.5 Investeringar

Den totala volymen investeringar under 2010-2014 beräknas till 40,5 miljarder kronor, varav 7,7 miljarder avser 2010. Vårdens investeringar uppgår 2010-2014 till 15,1 miljarder kronor, varav 2,8 miljarder avser 2010. Landstingets trafikinvesteringar uppgår under perioden 2010-2014 till 24,8 miljarder kronor, varav 4,8 miljarder avser 2010. Förutom investeringar inom SL och WÅAB ingår även Citybanan i trafikinvesteringar.

Mkr

Trafik inkl. Citybanan
Byggnader inkl. NKS
Maskiner, inventarier m m
Summa investeringar

Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring B10/B09
3 961	4 614	4 848	5%
1 226	2 763	1 853	-33%
801	692	959	39%
5 988	8 069	7 659	-5%

Spårväg Syd

Socialdemokraterna föreslår att Spårväg Syd mellan Älvsjö och Flemingsberg läggs in i investeringsplanen. Investeringen ska i enlighet med resultatet av Stockholmsförhandlingen påbörjas år 2013.

Spårväg Syd har funnits med bland Stockholmsberedningens prioriterade kollektivtrafikobjekt, liksom i RUFSS 2001. År 2003 genomförde Regionplane- och trafiknämnden en samhällsekonomisk studie av ett framtida resande på en spårväg mellan Älvsjö-Fruängen-Skärholmen-Kungens Kurva-Masmo-Flemingsberg samt känslighetsanalyser för att beskriva resandevolymer och variationer. Studien visade att det fanns ett betydande resenärsunderlag för spårsträckningen.

Byggandet av den nya spårvägen skulle kunna ske under en fyraårsperiod. I investeringsplanen avsätts 400 miljoner kronor för 2013 och 600 miljoner kronor för 2014. Investeringen förutsätter statsbidrag med i princip hälften av kostnaden.

- Lagg in Spårväg Syd mellan Älvsjö och Flemingsberg i investeringsplanen från och med 2013.

Nytt akutsjukhus i Södertälje

Socialdemokraterna föreslår att ett nytt akutsjukhus i Södertälje som ersätter den befintliga fastigheten läggs in i investeringsplanen och att en förstudie inleds.

Bakgrunden till förslaget är att nuvarande sjukhusbyggnad i Södertälje står inför mycket stora reinvesteringsbehov. Flera fastighetsutvecklingsplaner under 2000-talet har visat att nuvarande sjukhusfastighet uppvisar stora funktionella brister. Den senaste fastighetsutvecklingsplanen visar att byggnadsbeståndet kräver stora investeringar för att på lång sikt kunna uppfylla de krav som ställs på ett akutsjukhus. I fastighetsutvecklingsplanen pekas även på risken att investeringar som inte löser de långsiktiga behoven riskerar att bli förgävesinvesteringar.

Kostnaden för uppförandet av en helt ny sjukhusfastighet beräknas till knappt 2,5 miljarder kronor. Investeringen i en nybyggnation är en ersättningsinvestering i befintlig verksamhet, vilket inte medför ökade driftskostnader för landstinget. En modern sjukhusbyggnad kommer istället att kunna utformas så att driftskostnaderna sänks betydligt.

Den befintliga fastigheten har ett betydande alternativvärde genom sin placering i centrala Södertälje. Värderingen av denna fastighet är svår att göra beroende på bland annat till vem och på vilka villkor fastigheten avyttras, men klart är att denna innefattar ett betydande värde som kan bidra väsentligt till finansieringen. Genom en placering av det nya sjukhuset till ett läge med bättre kommunikationer, så förbättras därtill möjligheterna till ett större patientunderlag avsevärt.

Ett uppförande av ett nytt sjukhus i Södertälje skulle kunna genomföras under en fyraårsperiod. I investeringsplanen avsätts 400 miljoner kronor för 2013 samt 800 miljoner kronor för 2014.

- Genomför en förstudie om en ersättningsinvestering i nytt akutsjukhus i Södertälje objektet och lägg in objektet i investeringsplanen från och med 2013.

3. Riktlinjer för styrelser och nämnder

3.1 Landstingsstyrelsen

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Ändring 10/08
Intäkter	3 256,0	3 373,9	3 476,4	3,0%	6,8%
- varav landstingsbidrag	2 582,3	2 436,7	2 499,2	2,6%	-3,2%
Kostnader	-3 199,4	-3 374,6	-3 476,4	3,0%	8,7%
Resultat	56,6	-0,7	0,0		

3.1.1 Investera i forskning och utvecklingskraft

Socialdemokraterna lanserar en ny framtidsinriktad politik för Stockholmsregionen med en förstärkt samverkan mellan sjukvården, forskningen och den medicinska och medicintekniska industrin.

Landstingets stöd till klinisk forskning, det vill säga till den patientnära medicinska forskningen, bör öka kraftigt. Den kliniska forskningen är helt avgörande för både sjukvårdens kvalitet och för att locka näringslivets läkemedelsforskning och medicintekniska forskning till Sverige. Landstinget bör – tillsammans med staten – aktivt medverka till målsättningen att göra Stockholmsregionen och Sverige till en av världens mest attraktiva miljöer för kliniska prövningar.

Under 2009 avsätter landstinget 375 miljoner kronor i FoUU-medel. Därutöver erhåller landstinget av staten de så kallade ALF-medlen, vilka uppgår till 563 miljoner kronor. Till detta kommer vissa andra utbildningsinsatser. De sammanlagda FoUU-medlen summerar för 2009 till 1269 miljoner.

Socialdemokraterna föreslår att landstinget ökar sina egna FoUU-medel med 70 miljoner kronor, vilket innebär att det samlade anslaget ökar till 1339 miljoner kronor 2010. En stegvis upptrappning bör göras under varje år under perioden 2010-2012, så att FoUU-medlen utökas med 225 mkr till år 2012.

Kontaktytan mellan forskning, sjukvård och industri behöver göras mer systematiserad. Ett gemensamt ägt innovationsbolag bör bildas mellan landstinget, Karolinska institutet och den medicinska och medicintekniska industrin.

Under förra mandatperioden beslutades att inrätta ett centrum för kliniska prövningar, framför allt läkemedel. Projektet har fått namnet Karolinska Trial Alliance. Det fortsatta genomförandet av detta projekt bör prioriteras och de brister elimineras

som för närvarande råder för att få till stånd en fungerande samlad ingång för att främja samarbetet med industrin.

- Utöka landstingets FoUU-medel 2010 med 70 miljoner kronor och sammanlagt med 225 miljoner kronor för perioden 2010-2012, framför allt för att stärka den kliniska forskningen och för att stärka kontaktytan mellan sjukvård, forskning och industri.
- Ge särskild prioritet till forskning inom närsjukvården.
- Ta initiativ till att bilda ett gemensamt innovationsbolag mellan landstinget, Karolinska institutet och den medicinska och medicintekniska industrin.
- Öka landstingets engagemang inom Centrum för Teknik, Medicin och Hälsa (CTMH) och prioritera att de landstingsdrivna vårdproducenterna aktivt söker samarbetsprojekt med den medicintekniska industrin.
- Se till att KTA (Karolinska Trial Alliance) verkligen fungerar som en sammanhållen ingång för industrin till kliniska prövningar.

3.1.2 Ledande tillväxtregion

Landstinget ska bidra till att skapa förutsättningar för tillväxt och framtidstro i regionen. Den svåra ekonomiska krisen ökar behoven av en aktiv utvecklingspolitik som bidrar till jobb och tillväxt.

Processen med att bilda större direktvalda regioner måste fortsätta i Stockholm-Mälardalenregionen. Utgångspunkten är att Stockholms län ska ingå i en större region med utökat ansvarsområde jämfört med dagens landsting.

Det rådande skatteutjämningsystemet är konstruerat på ett sätt som gör att Stockholms läns landstings ekonomiska situation inte beaktas på ett skäligt sätt. Det rör bland annat de större levnadsomkostnader som betingar ett högre löneläge i Stockholmsregionen samt att det statliga ansvaret för infrastruktur är sämre tilgodosett här.

- Öka insatserna för finansiering och rådgivning till företag genom ALMI Företagspartner, bland annat genom utlåning av medel till ALMI Stockholms Investeringsfond AB och en höjning av anslaget.
- Fortsätt arbetet tillsammans med berörda kommuner för att utveckla den regionala kärnan i Flemingsberg, med en tydlig koppling till utvecklingsprojekt som leder till företagsetableringar.
- Fortsätt landstingets långsiktiga engagemang i verksamheterna vid Karolinska Institutet, inklusive ekonomiskt stöd till Novum/Bio-city.
- Fortsätt arbetet med att utveckla Norra stationsområdet.

- Ställ krav på att regeringen tar initiativ till att ge universitetsstatus och ökade FoUU-resurser till Södertörns högskola.
- Starta en regionbildningsprocess i Stockholm-Mälardalenregionen som syftar till ett samgående i en större region.
- Verka för en reformering av skatteutjämningen så att Stockholms läns landsting ges full kompensation för merkostnader och det högre lönekostnadsläget.

3.1.3 Utveckla vår vackra skärgård

Skärgårdsstiftelsen är tillsammans med Waxholmsbolaget den viktigaste aktören för att göra skärgården tillgänglig för en bred allmänhet. Stiftelsens roll är avgörande för en trygg förvaltning av ett stort innehav av skärgårdsmark med unika naturvärden.

Landstinget har en central uppgift i att stödja stiftelsens verksamhet finansiellt. Därför måste landstinget årligen bevilja ett bidrag till stiftelsen som täcker de kostnader som följer av en hög ambitionsnivå för en förvaltning i allmänhetens tjänst av de stora natur-, rekreations- och kulturvärden som finns i Stockholms skärgård. Skärgårdsstiftelsen bör återuppta arbetet med att nå ungdomar från sociala grupper som annars inte så lätt kommer i åtnjutande av skärgården.

- Höj bidraget till skärgårdsstiftelsen 2010 till 44,8 miljoner kronor.
- Återinför Björnölägret och inrätta även en liknande lägerverksamhet i den södra delen av skärgården.
- Följ utvecklingen när Stockholms stad säljer mark i kranskommunerna så att mark som är av stort allmänintresse kan förvärvas av Skärgårdsstiftelsen.
- Bevaka frågan om överföring av försvarets mark till friluftslivet och Skärgårdsstiftelsen och förse Landstingsstyrelsen med underlag kring frågan så att den med kraft kan agera mot staten.

3.1.4 Investera i personalen

Den borgerliga skattesänkarpolitiken, i landstinget och nationellt, har lett till stora personalneddragningar. Det är ingen olycklig slump att det knakar i vården. Den borgerliga politiken har minskat vårdens personalbemanning både genom skattesänkning i landstinget och genom en regering som inte sträckte ut en hjälpande hand när finanskrisen slog till. Den viktigaste personalpolitiska frågan just nu är därför att ge sjukvården tillräckliga resurser för en fullgod bemanning.

Larmrapporter från Karolinska Universitetssjukhuset vittnar om en arbetssituation som riskerar att leda till felbehandlingar. Socialstyrelsen har konstaterat stora brister i

framför allt läkemedelshanteringen. På Karolinska Universitetssjukhuset har bemanningen minskats med 530 årsarbetare från juli 2008 till juli 2009. Personalen beskriver nu den rådande arbetssituationen som att de tvingas tumma på hygienregler och till bristande läkemedelshantering. Antalet Lex-Maria anmälningar ökar.

Landstingets personalpolitik behöver rustas upp och en tillräcklig bemanning säkras. Efter tre års passiv och personalfientlig politik måste åter fokus sätta på att landstinget ska vara en av regionens mest attraktiva arbetsgivare. Personalens egen initiativkraft ska uppvärderas. Så kallade intraprenader bör inrättas. Istället för att utstänga personalen från inflytande krävs mer samverkan. Istället för att tappa anställda, vilket tvingar fram dyra inhyrningslösningar krävs kompetensutveckling. Istället för ensidiga privatiseringar och avveckling vill vi se personalinflytande och utveckling.

Landstinget ska vara en konkurrenskraftig arbetsgivare, som förmår rekrytera, utveckla och behålla kompetenta medarbetare, där personalen känner engagemang och arbetsglädje. Personalfrågorna utgör liksom produktion och ekonomi en integrerad del i verksamhetsstyrningen. Personalarbetet ska bidra till att landstingets verksamheter kännetecknas av kompetens och långsiktig verksamhetsutveckling. Landstingets centrala förvaltningar ska stödja utvecklingen i de verksamheter som drivs av landstinget.

- Säkra jobben i sjukvården mot de kraftiga personalminskningar som följt i skattesänkarpolitikens och finanskrisens spår.
- Ge centralt stöd till metodutveckling i verksamheterna.

Låt personalen ta del av överskotten

Landstinget behöver nydana sin personalpolitik för att bibehålla sin konkurrenskraft bland stockholmsregionens arbetsgivare. För att bibehålla en hög effektivitet och bidra till en förbättrad produktivitet ska försöksverksamhet med både individuell prestationslön och prestationslön kopplad till teaminsatser inledas.

Under 2010 bör flera verksamheter få pröva att bilda intraprenader där verksamhetsutveckling och effektiviseringar också kan gynna den enskilde. I intraprenaderna ska stort självbestämmande ges för personalen och de anställda ges en andel i ett ekonomiskt överskott av verksamheten.

- Inför kollektiva incitamentsprogram för hela personalgruppen i alla landstingets verksamheter och genomför försök med prestationsrelaterade löner. Högre chefer ska undantas från incitamentsprogrammen.

- Ombilda landstingets vårdenheter till intraprenader där intresse finns hos en kvalificerad majoritet av personalgruppen.

Låt personalen vara med och bestämma

Personalen ska erbjudas delaktighet och samverka i landstingets alla förändringsarbeten. De tre senaste åren har kännetecknats av utestängande av personalorganisationerna från de politiska processerna. Personalens bristande insyn i stora strukturförändringar förskräcker och leder till dåligt resultat för verksamheten. Som exempel är det tydligt att se hur exempelvis kostupphandlingen hade kunnat ske med ett bättre resultat om personalen och dess organisationer involverats i beslutsprocessen. Landstingets egna verksamheter ska vara förebilder när det gäller personalinflytande och arbetsmiljö. Detta ska vara ett uttalat personalstrategiskt mål och omfatta alla landstingskoncernens bolag och förvaltningar. Adjungering av fackliga representanter till Produktionsutskottet ska ske.

En ny personalpolicy ska tas fram under 2010 i nära samarbete med de fackliga organisationerna.

Öppenhet och transparens ska genomsyra landstingets verksamheter. Meddelarfriheten ska värnas i all verksamhet som finansieras av landstinget. Ingen ska känna att arbetssituationen försämras eller hotas när felaktigheter i den egna verksamheten påtalas. Landstinget bör ta initiativ för förändrad lagstiftning som garanterar lika starkt meddelarskydd för personalen i hela den skattefinansierade sektorn.

Det har blivit allt mer uppenbart att de senaste årens förändringar av sjukvården i Stockholms län har genomförts på ett sätt så att många personalgruppers kompetens nu åsidosätts för att varje enskild vårdenhet istället ska maximera sina intäkter. Inom primärvården utför nu läkare uppgifter som tidigare kompetent handlagts av undersköterskor och sjuksköterskor. Detta är en följd av att Vårdval Stockholm genomförts utan dialog med personalens organisationer om konsekvenser i verksamheten.

Den svaga bemanningsanalysen inom vårdvalet leder till att patienterna inte får bästa möjliga vård och att det byggs in ineffektivitet i hela vårdkedjan. Rätt kompetens ska utföra rätt arbetsuppgifter.

- Stärk landstingspersonalens ställning genom ökad samverkan och ökad insyn i de politiska organen.
- Utarbeta en ny personalpolicy 2010 i nära samverkan med de fackliga organisationerna.
- Säkra öppenhet och meddelarfrihet i all landstingsfinansierad verksamhet.

- Ge landstingets centrala förvaltning i uppdrag att stödja utveckling – inte avveckling - av landstingets verksamheter.
- Ställ krav på lagstiftning för att garantera personalen i all landstingsfinansierad verksamhet fullt meddelarskydd som är likvärdigt det som idag omfattar offentligt anställda.

Utveckla politiken för bemannings- och kompetensfrågor

Alla landstingets entreprenörer ska bindas i avtal för att garantera god tillgång på praktik- och auskultationsplatser. Förhandlingar ska också upptas med de privata vårdentreprenörerna för att öka tillgången på sommarjobb i vården för länets ungdomar, detta som ett led att öka rekryteringsbasen till hela vårdsektorn. Samtliga förvaltningar och bolag ges i uppdrag att till landstingsstyrelsen redovisa sina planer för kompetensutveckling och kompetensförsörjning. Såväl landstingets egna verksamheter som landstingets entreprenörer har ett ansvar för att locka ungdomar till vår arbetsmarknad. Samarbetet med kommunerna i länet för att stärka vårdutbildningarna genom ett vårdcollege ska fortsätta. Landstinget ska i detta arbete särskilt påtala att vårdutbildningarna anpassas till sjukvårdens kompetensbehov och inte bara till behoven i den kommunala omsorgen.

Landstingets kompetensförsörjning ska inriktas på att minimera användningen av hyrpersonal i vården. Bemanningsfrågor ska normalt lösas genom anställningar – inte inhyrning. Förvaltningarna och bolagen får i uppdrag att redovisa sina strategier för att minska kostnaden för inhyrd personal. Som ett led i kompetensförsörjningen ska utlandsrekrytering inom bristområden ske. Genom att erbjuda auskultations- och praktikplatser kan landstinget dessutom underlätta för personer med utländsk vårdutbildning att få svensk legitimation.

Ledarutvecklingen i landstinget har varit framgångsrik och ska fortgå med minst den omfattning den haft under de senaste åren. Satsningen på kvinnligt ledarskap har burit frukt och många av landstingets chefer har därigenom fått en starkare ställning på arbetsmarknaden.

- Bind genom avtal samtliga landstingets entreprenörer att bära sitt fulla ansvar för praktikutbildningar och auskultationer.
- Uppdra åt landstingsstyrelsen att redovisa en bemanningsanalys för de verksamheter som infört vårdval så att personalens kompetens används på bästa möjliga sätt.
- Uppdra till samtliga förvaltningar och bolag att till landstingsstyrelsen redovisa sina planer för kompetensutveckling och kompetensförsörjning.
- Lös bemanningsfrågor genom anställningar – inte inhyrning eller andra osäkra anställningsformer.

- Uppdra åt förvaltningar och bolag att redovisa sina strategier för att minska kostnaden för inhyrd personal.
- Initiera särskilda insatser för att väcka ungdomars intresse för vården.
- Fortsätt arbetet med att stärka de gymnasiala vårdutbildningarna i samverkan med kommunerna.
- Underlätta utlandsrekrytering inom bristområden.
- Underlätta för personer med utländsk vårdutbildning att få svensk legitimation genom att erbjuda auskultations- och praktikplatser.

En bra arbetsgivare

I takt med att alltmer av landstingets verksamheter läggs ut på entreprenad, säljs ut eller knoppas av får personalen i vården osäkrare anställningsvillkor. För att skapa likvärdiga villkor för all skattefinansierad verksamhet är det nödvändigt att landstinget ställer krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande former vid alla landstingets upphandlingar, auktoriseringar och avtal.

Rätt till heltid ska gälla i landstingets samtliga verksamheter.

Sjukfrånvaron fortsätter att sjunka bland landstingets personal vilket är glädjande. Ur ett långsiktigt perspektiv är det viktigt att undersöka om nedgången i sjukfrånvaron är kopplad till lågkonjunkturen och en ökad rädsla för att förlora sitt arbete. Sjukfrånvaron ska minska i enlighet med landstingets hälsoplan. Målsättningen ska vara att sjukfrånvaron minskar med *minst* en dag per anställd och år.

Lönepolitiken är en viktig del av landstingets samlade personalpolitik. Den ska bidra till en ständig utveckling och förbättring av verksamheten samt vara ett incitament för att nå verksamhetsmålen. Den ska också medverka till att landstinget kan rekrytera och behålla medarbetare. För att uppnå detta ska lönen vara individuell och differentierad och bygga på sakliga kriterier som är väl kända och förankrade i verksamheten. Landstinget ska medverka till att osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män minskar för att slutligen upphöra.

Jämställdhetsutbildning för landstingets chefer ska genomföras så att ytterligare minst 150 chefer genomgår utbildning under 2010. Alla förvaltningar och bolag ska upprätta jämställdhets- och mångfaldsplaner.

Kompetensen för bemötande kring homosexuella, bisexuella och transpersoner (HBT) behöver öka inom hela sjukvården.

- Ställ krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor vid alla landstingets upphandlingar, auktoriseringar och avtal.

- Öka insatserna för att minska sjukskrivningarna bland landstingets personal.
- Öka satsningen på jämställdhet både på löne- och kompetensområdet.
- Inför det uttalade personalstrategiska målet att landstingets egna verksamheter ska vara förebilder när det gäller personalinflytande och arbetsmiljö. Detta ska omfatta alla landstingskoncernens bolag och förvaltningar.
- Garantera rätt till heltid i landstingets samtliga verksamheter.
- Fortsätt stärka arbetet mot hot och våld i landstingets verksamheter. Landstingets arbetsplatser ska vara trygga och säkra.
- Minska sjukfrånvaron i enlighet med landstingets hälsoplan.
- Medverka till att osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män minskar för att slutligen upphöra.
- Genomför jämställdhetsutbildning för landstingets chefer så att ytterligare minst 200 chefer genomgår utbildning under 2009.
- Upprätta jämställdhets- och mångfaldsplaner i alla förvaltningar och bolag.

3.1.5 Effektiv styrning av sjukvårdens produktion

Hälso- och sjukvården kommer att successivt behöva mer av samhällets resurser, men de måste användas till rätt saker. Övergripande mål och spelregler för vårdverksamheterna bör därför utformas genom ett utpräglat koncernperspektiv, så att avvägningar kan göras utifrån en samlad bild. Det är viktigt att samarbete snarare än konkurrens präglar relationerna mellan de landstingsägda vårdproducenterna. Koncernperspektivet måste genomsyra organisation, regelverk, befogenhetsfördelning och överordnas såväl de landstingsägda vårdproducenterna som beställarfunktionen. Ett grundläggande fel idag är uppdelningen av det politiska ansvaret för ägarstyrningen i tre till fyra olika instanser.

- Samla landstingets ägarstyrning av sjukvården till en politisk instans.
- Utveckla arbetet med nyckeltal och koncernövergripande mät- och styrsystem.

Stockholmarna förtjänar god och riktig mat i sjukvården

Den nya typ av industriproducerad patientmat som under skandalartade former införts på Karolinska universitetssjukhuset, Danderyds sjukhus och Södertälje sjukhus upplevs av väldigt många patienter som oaptitlig. Den industriproducerade maten har visat sig innehålla en hög andel tillsatser, oaptitliga svarta plastlådor, exploderande kärl och mat med felaktig märkning. Stora mängder mat slängs nu på sjukhusen.

Socialdemokraterna menar att maten är en del av sjukhusvården och ska vara näringsrik, hälsofrämjande och uppfylla alla krav på hygienisk hantering. Måltiden ska även därutöver vara ett trevligt avbrott i en ibland svår och provande period i livet.

Sjukhusen bör ha tillgång till egna Hälsokök som kompletterar stordriftsmaten och skapar flexibilitet för patienten. Råvarorna ska till hög andel vara ekologiska och närproducerade. Alla tillsatser ska användas med iakttagande av försiktighetsprincipen. Till svårt sjuka patienter som har svårt att äta och har dålig aptit, ska specialkost utifrån den patientens specifika behov kunna erbjudas. Maten ska serveras på tallrik, färsk sallad och bröd ska alltid ingå. Miljökrav ska ställas i landstingets upphandlingar och användningen av engångsprodukter ska minimeras. Den storköksproducerade mat landstinget behöver upphandla ska uppfylla höga krav på aptitlighet, smak och möjlighet till individanpassning.

- Reformera sjukhusmaten så att god och näringsriktig mat serveras till patienterna.
- Inför hälsokök på varje sjukhus.
- Utforma Nya Karolinska Sjukhuset så att det rymmer ett Hälsokök på det nya universitetssjukhuset.

Snyggt, rent och säkert i vården

De ökade problemen med smittspridning inom sjukvården beror till inte ringa utsträckning på brister i hygienfaktorerna. Landstingets sjukvårdsproducenter ska ha ett tydligt ansvar för att garantera faktorer i drift och utförande av vård som har stor påverkan på vårdens kvalitet såsom till exempel hygien, städning och tvätt. Detta ansvar får aldrig delegeras, även om underentreprenörer anlitas, utan ska beaktas i vårdkedjans alla steg.

- Ställ högre krav på sjukvårdsproducenternas ansvar för vårdnära driftsfaktorer såsom hygien, städning och tvätt.

En patient – en journal senast 2014

Det är angeläget att landstingets IT-arbete går vidare med att skapa en för alla vårdgivare gemensam vårddokumentation. Arbetet ska ske utifrån målet om en patient = en journal. Verksamhetsnytta och patientfokus ska ligga till grund för arbetet. Målet måste sättas att Stockholms läns landsting senast 2014 ska ha infört en för alla vårdgivare gemensam vårddokumentation.

- Inför en gemensam vårddokumentation i full drift senast år 2014.

Nytt ägaruppdrag till Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO)

Den borgerliga politiken lägger all sin kraft på privatisering av hälso- och sjukvården och ingen energi åt att utveckla den landstingsdrivna sjukvården. Stockholms läns sjukvårdsområde har i dag i uppdrag att avveckla stora delar av verksamheten till

förmån för privata vårdföretag. Vi vill ändra på detta och ta vara på all den kompetens och kraft som finns hos personalen i landstingets egen hälso- och sjukvård. Vi vill ge den landstingsdrivna hälso- och sjukvården samma möjligheter till utveckling som den privata vården.

- Ge SLSO i uppdrag att söka auktorisation för nyetableringar där möjligheterna att erhålla patientunderlag bedöms som goda.
- Ge SLSO ett särskilt uppdrag att pröva ökad profilering av ett antal vårdcentraler med särskild inriktning mot olika befolkningsgrupper eller diagnosgrupper.

Egenregianbud för full konkurrens

Moderaterna och deras stödpartier genomför som regel upphandlingar inom hälso- och sjukvården utan att den offentligt ägda verksamheten får vara med att lägga anbud. Det borgerliga agerandet är snävt ideologiskt betingat. Målet är att privatisera – inte att förbättra konkurrensen och se till medborgarnas bästa.

Socialdemokraterna menar att en av flera anledningar för landstinget att ha egenägda verksamheter är att äga kunskap om kostnadsnivåer och andra förutsättningar för verksamheten. Denna kunskap bör utnyttjas i fler upphandlingar där egenregianbudet används som en viktig ”benchmarking” om kostnadsnivå och kvalitetskriterier.

- Upprätta egenregianbud vid fler konkurrensupphandlingar.

Stäng VIP-ingången

Moderaterna och deras stödpartier har beslutat att våra offentliga sjukhus ska ha särskilda VIP-ingångar för de som råd med en privat sjukvårdsförsäkring. Dörrarna har också slagits upp för att privata företag ska kunna öppna kliniker inne på de offentliga sjukhusen och där ta emot försäkringspatienter. Eftersom vårdgarantin inte efterlevs av den borgerliga landstingsmajoriteten, räknar de kallt med att efterfrågan på privatfinansierad vård ska öka. Socialdemokraternas budget innebär att beslutet om öppnande av privatfinansiering vid landstingets sjukhus upphävs.

- Stoppa de privata gräddfilerna vid de landstingsägda sjukhusen.

Förändrad vårdstruktur

Processen för överföring av akutverksamhet som inte kräver akutsjukhusens resurser till närsjukvården har avstannat efter majoritetsskiftet hösten 2006. Det är viktigt att strukturarbetet återupptas för att successivt skapa en närsjukvård med tillgång till fler specialister.

Den genomlysning som gjordes av Karolinska universitetssjukhuset under 2007 visade att sammanläggningen av de tidigare två universitetssjukhusen var riktig och att stora ekonomiska vinster redan då gjorts på grund av sammanslagningen. Sammanslagningen rymmer ytterligare möjligheter till effektiviseringar och synergieffekter om de två delarna av universitetssjukhuset tar nya steg för att profilera och koncentrera verksamhet till antingen Solna eller Huddinge.

- Återuppta processen för överföring av akutverksamhet som inte kräver akut-sjukhusens resurser till närsjukvården.
- Ge ny kraft till profileringsarbetet inom Karolinska universitetssjukhuset.

3.1.6 Hållbar Miljö

Landstinget ska fortsätta arbeta utifrån det av fullmäktige beslutade Miljöprogram 5. Programmet följs upp integrerat med årsbokslutet och resulterar sedan i en särskild fördjupad miljöredovisning. En av landstingets stora miljöfrågor är att motverka verksamheternas klimatpåverkan och minska kemikalieutsläppen i vattenmiljön. En stor utmaning är också att vidga EU:s läkemedelsövervakning till att inkludera läkemedels miljöpåverkan.

- Se till att bolag och förvaltningar arbetar för att uppfylla målen i Miljö Steg 5.
- Intensifiera miljöomställningen inom landstingets alla transporter.
- Se till att minst 45 procent av landstingets transporter drivs med förnyelsebara drivmedel under 2010.
- Genomför energikartläggningar och inför energiledningssystem i de mest energiintensiva verksamheterna.
- Inför miljöledningssystem i samtliga bolag och förvaltningar.
- Se till att minst 20 procent av landstingets måltider blir baserade på ekologiskt framställda produkter under 2010.
- Använd kemikaliekravspecifikationer i landstingets upphandlingar och fortsätt arbetet med att ersätta kemikalier och kemiska produkter med miljövänliga alternativ.

3.1.7 Jämställdhet

Jämställdhet mellan kvinnor och män är en grundläggande rättvisefråga. Målet måste vara att jämställdhetsperspektivet integreras i alla beslut. Alla ska oavsett kön ha samma möjlighet att få tillgång till och ta del av den vård, trafik och service som landstinget ger. Samtliga verksamheter ska analysera sin verksamhet ur ett jämställdhetsperspektiv, så kallad mainstreaming.

- Arbeta aktivt för att flickor och pojkar, kvinnor och män aldrig diskrimineras på grund av kön inom landstingets verksamheter.
- Inför mainstreaming i alla landstingsverksamheter.
- Ställ krav som främjar jämställdhet vid upphandling av varor och tjänster.

3.1.8 Nya Karolinska Sjukhuset (NKS)

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Ändring 10/08
Intäkter	43,8	26,3	94,3	258,3%	115,4%
- varav landstingsbidrag	43,8	26,3	26,3	0,0%	-39,9%
<i>Summa kostnader</i>	<i>-18,8</i>	<i>-24,7</i>	<i>-78,7</i>	<i>219,2%</i>	<i>319,6%</i>
Avskrivningar	-0,5	-0,8	-14,5	1779,2%	2946,3%
Finansnetto	-168,3	0,0	-0,3		-99,9%
<i>Summa kapitalkostnader</i>	<i>-168,8</i>	<i>-0,8</i>	<i>-14,7</i>	<i>1811,7%</i>	<i>-91,3%</i>
Resultat	-143,7	0,9	0,9		

Arbetet med att bygga Nya Karolinska Sjukhuset (NKS) fortsätter under 2010. NKS får stora konsekvenser för hela sjukvården i Stockholms läns landsting. Parallellt med planeringen av det nya universitetssjukhuset är det viktigt att planera för hur den övriga vården ska organiseras som en följd av de nya förutsättningar som NKS för med sig.

- Inrätta en samlad politisk instans som har till uppgift att följa arbetet med den framtida hälso- och sjukvårdsstrukturen.

3.1.9 Koncernfinansiering

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Ändring 10/08
Intäkter	56 089	58 257	60 887	4,5%	8,6%
Kostnader	-56 266	-58 027	-61 249	5,6%	8,9%
Resultat	-177	230	-362		

3.2 Hälso- och sjukvården

Övergripande mål för hälso- och sjukvården:

- Att befolkningens hälsa är god.
- Att befolkningen erbjuds en jämlik hälso- och sjukvård som är kunskapsbaserad, ändamålsenlig, säker, patientfokuserad, effektiv och som ges i rimlig tid.
- Att FoUU-arbetet är i internationell framkant och främjar hälsan i länet.
- Att sjukvårdens resurser utnyttjas effektivt och att ekonomin är i balans.

Mkr	Utfall 2008	Prognos 2 009	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/BU09
SLL-externa intäkter	4 976	5 222	5 200	5 515	6,1%
SLL-interna intäkter	41 012	42 837	42 713	44 510	4,2%
<i>Summa intäkter</i>	<i>45 988</i>	<i>48 059</i>	<i>47 913</i>	<i>50 025</i>	<i>4,4%</i>
Personalkostnader	-20 251	-20 175	-20 140	-20 396	1,3%
Köpt vård (inkl verks.ankn tjänster)	-11 518	-12 758	-12 648	-13 841	9,4%
Läkemedel	-5 726	-5 932	-6 078	-6 352	4,5%
Övriga kostnader inkl. finansnetto	-8 431	-8 986	-8 848	-9 237	4,4%
<i>Summa kostnader</i>	<i>-45 926</i>	<i>-47 851</i>	<i>-47 714</i>	<i>-49 825</i>	<i>4,4%</i>
Resultat	62	208	199	200	

3.2.1 Hälso- och sjukvårdsnämnden

Med den socialdemokratiska politiken tillförs hälso- och sjukvårdsnämnden nära 1,8 miljarder kronor 2010 jämfört med budget 2009, vilket är över 450 miljoner kronor mer än i budgetförslaget från Moderaterna och deras stödpartier.

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Ändring 10/08
SLL-externa intäkter	1 011	1 117	1 158	3,6%	14,4%
SLL-interna intäkter	39 764	41 651	43 426	4,3%	9,2%
- varav landstingsbidrag	39 383,5	41 306,9	43 098,6	4,3%	9,4%
<i>Summa intäkter</i>	<i>40 776</i>	<i>42 768</i>	<i>44 584</i>	<i>4,2%</i>	<i>9,3%</i>
Köpt vård	-34 997	-36 495	-38 158	4,6%	9,0%
Läkemedelsförmånen	-4 469	-4 763	-4 956	4,1%	10,9%
Övriga kostnader inkl. finansnetto	-1 091	-1 495	-1 455	-2,7%	33,4%
<i>Summa kostnader</i>	<i>-40 557</i>	<i>-42 753</i>	<i>-44 569</i>	<i>4,2%</i>	<i>9,9%</i>
Resultat	219	14	14		

Bästa sjukvården för stockholmarna!

Socialdemokraterna vill att Stockholm ska ha världens bästa sjukvård. För att klara det behöver vården mer resurser – inte nedskärningar till följd av skattesänkningar i landstinget och nationellt. Vårdens kvalitet ska vara lika god oavsett om du bor i Vasastan, Rimbo eller Nykvarn. Vi vill öka kontrollen genom att införa kvalitetsinspektörer så att all vård uppfyller samma högt ställda krav på kvalitet och medicinsk säkerhet.

Vår hälsa påverkas både av ålder, kön och arv men även av levnadsvanor, sociala förhållanden och inkomst. För en vård på lika villkor efter individuella behov måste patienter få olika mycket av sjukvårdens resurser. Den borgerliga politiken har medfört ett orättvist system för vårdval, där resurserna flyttat från människor som har stort behov av vård till relativt friska människor. Mångfalden och valfriheten har minskat när privatisering blivit ett självändamål. Socialdemokraterna vill införa ett rättvist vårdval där pengarna följer behoven.

Rökning, fetma och alkohol leder till svåra sjukdomar med stort lidande och höga vårdkostnader. Därför vill vi att vården ska bli mer hälsofrämjande och investera i förebyggande arbete. Valmöjligheterna ska öka så att stockholmarna kan välja specialiserade vårdcentraler för till exempel äldre patienter eller för patienter med diabetes, astma och allergi. Vi vill ha en mångfald av både privata och offentliga aktörer i vården med olika inriktning och profil. Dessutom ska jourläkarbilar kunna åka hem till äldre och barnfamiljer som har svårt att själva ta sig till vården.

Köerna till sjukvården har mer än fördubblats under Moderaternas ledning. Varje patient som får vänta för länge på vård är en för mycket. Investera i sjukvården så att stockholmarna får vård i tid.

Maten på våra sjukhus är en viktig del av vårdkvaliteten. Ansvaret för upphandlingar av kostförsörjning bör därför överföras till Hälso- och sjukvårdsnämnden. God och näringsriktig mat är avgörande för återhämtning och tillfrisknande. Stockholm kan knappas skryta med den patientmat som serveras i svarta lådor och där hälften av patienterna inte uppskattar det som serveras. Maten måste bli en källa till glädje, gemenskap och välbefinnande på sjukhusen i Stockholms län. Därför kommer vi att investera i Hälsoök på sjukhusen där näringsriktig mat lagas och erbjuds patienterna från en à la carte meny.

Avgörande för att nå upp till bästa möjliga vårdkvalitet är att nya medicinska rön och metoder snabbt kan överföras till praktisk tillämpning i vården. Socialdemokraterna prioriterar därför investeringar i den medicinska forskning och innovation. Alla – inte bara några – måste kunna ta del av den medicinska utvecklingens fortgående land-

vinningar. Socialdemokraterna värnar allemansrätten i sjukvården och går inte med på den borgerliga politiken med privata gräddfiler till vården för dem som kan betala. Vi vill öka samarbetet mellan forskning, sjukvård och medicinsk produktutveckling, så att vården kommer i åtnjutande av den främsta medicinska tekniken och de bästa läkemedlen.

Kvalitet, mångfald och rättvisa i närsjukvården

I dag råder stora och växande skillnader i hälsa mellan olika grupper, samhällsklasser och geografiska områden i Stockholmsregionen, både i livslängd och i sjuklighet. Ofta går skillnader i inkomst hand i hand med skillnader i hälsa. Inte minst bland barn är hälsoklyftorna stora beroende på föräldrarnas sociala villkor.

Ett samhälle där människor skiktas hårt efter ekonomiska förhållanden leder också till stora hälsoklyftor. Det är inget bra samhälle. Orättvisorna riskerar leda till spänningar som utgör ett allvarligt hot mot ett socialt hållbart samhälle. De tilltagande hälsoklyftorna i Stockholmsregionen måste brytas och därför måste den nära hälso- och sjukvården utformas så att den bidrar till en bättre folkhälsa och en större jämlikhet i hälsa. Moderaternas Vårdval Stockholm har tagit resurser från områden där många är sjuka för att pumpa in till områden där folkhälsan är god. Vårdval Stockholm har försämrat mångfalden inom vården genom att lägga ner närakuter, familjecentraler och äldrecentraler. Skattebetalarnas pengar slösas bort då läkarna tar över uppgifter från sjuksköterskorna och sjuksköterskorna tar över uppgifter från undersköterskorna.

Stockholmarna är värda ett mer modernt och heltäckande alternativ till Vårdval Stockholm. Vård ska ges efter behov på ett rättvist, jämställt och jämlikt sätt över hela länet. Det finns en stor potential i att öka tillgängligheten inom vården genom att använda nya kommunikationskanaler. Vi socialdemokrater kommer att ställa krav på vårdgivarna att ge patienterna service och information online. De som önskar ska även kunna få en påminnelse via ett sms-meddelande en viss tid före besöket.

Det är viktigt att teamtanken genomsyrar den nära sjukvårdens organisation. Vårdval Stockholms strikta inriktning på läkaren har minskat möjligheterna för patienten att mötas av olika kompetenser utifrån behov.

Vi vill att ett hälsofrämjande perspektiv ska genomsyra hela hälso- och sjukvården. Därmed sker en förskjutning i synen på vilka kunskaper och vilka arbetsätt som är mest effektiva för att främja hälsa och förebygga sjukdom. Vården ska i större utsträckning än tidigare utforma strategier som utvecklar det hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet, strategier som kan bidra till en generellt sett mer effektiv hälso- och sjukvård. Kunskap ska finnas om mäns och kvinnors, pojkers och flickors

olika behov. Stöd till patienter vid psykisk ohälsa och livskriser ska förbättras. För den som vill ha hjälp att förbättra sin livskvalitet genom ändrade levnadsvanor ska motiverande samtal och stödgrupper erbjudas.

Närsjukvården ska även fungera som första linjens psykiatri och därmed erbjuda psykosociala insatser med särskild kompetens. För att klara detta måste det för dessa patienter finnas möjlighet till längre besök och sammansatta insatser i form av ett vårdteam med olika kompetenser. Fortbildning inom området psykisk ohälsa behöver genomföras.

För att säkra och förbättra kvaliteten på vårdcentralerna ska kvalitetsinspektörer införas. Kvalitetsinspektörernas iakttagelser kan sedan ligga till grund för bibehållen alternativt indragen auktorisation.

Socialdemokraterna investerar 30 miljoner kronor mer i närsjukvården än Moderaterna och deras stödpartier:

- Inrätta ett rättvist ersättningssystem som fördelar resurser till patienter utifrån vårdbehoven.
- Investera i hälsofrämjande och förebyggande insatser.
- Öka mångfalden inom närsjukvården genom familjecentraler, äldrecentraler och profilerade vårdcentraler.
- Återinför närakuter med specialister, röntgen och laboratorium.
- Ställ krav på tillgänglighet och service online.
- Utveckla vårdteam med fler yrkeskompetenser inom närsjukvården.
- Inrätta kvalitetsinspektörer för en ökad kvalitet inom närsjukvården.
- Säkerställ att personal kontinuerligt kompetensutvecklas för att kunna möta behoven hos kronikergrupper och patienter med psykisk ohälsa.

Bort med köerna inom den specialiserade vården

Gräddfiler i sjukvården är nu ett faktum. Moderaterna och deras stödpartier har öppnat upp för att personer med privata sjukförsäkringar kan gå före i kön till vår offentligt finansierade vård. Socialdemokraterna anser att skattebetalarnas investeringar i vården ska fördelas efter behov. Det moderata vallöftet om att inte tillåta gräddfiler bröts redan efter drygt ett år i landstingsledningen.

Istället för att lägga resurser på ideologiskt driven privatisering borde sjukvårdspolitiken fokusera på att korta köerna inom specialistsjukvården. Sedan 2006 har andelen patienter som väntat längre än vårdgarantin ökat med 132 procent. Svårast är det att få träffa en specialitläkare. Här har väntetiderna ökat med ofattbara 172 procent sedan 2006. Kön för att få träffa en gynekolog har ökat med 139 procent och kön att få träffa en ortoped har ökat med 198 procent. Antalet patienter som väntar på att få

en fetmaoperation har ökat med 59 procent. Inte mindre än 125 patienter har väntat längre än vårdgarantin för att få komma till onkologisk mottagning, då köerna inom cancersjukvården har ökat med 278 procent under nuvarande mandatperiod. I denna verklighet anser Moderaterna och deras stödpartier att sjukvården har tillräckligt med resurser. Vi vill tilldela sjukvården nya resurser och skapa rimliga förutsättningar för vårdpersonalen att skapa en god tillgänglighet inom specialistsjukvården.

Flerårsavtalen innebär att sjukhusen ansvarar för att patienterna får vård inom ramen för vårdgarantin. Men med personalnedskärningar i vården på totalt 650 årsanställda sedan mitten av förra året är det tyvärr svårt att ta det ansvaret. Det går inte att befria sjukvården från köer och öka patientsäkerheten endast genom att alla ska springa snabbare. Investeringar i trygga arbetsförhållanden och rimliga arbetsbördor för personalen måste göras. Socialdemokraternas budgetförslag bygger på insikten att antalet årsarbetare i sjukvården behöver öka igen.

Under 2009 har det vid ett flertal tillfällen uppdragats att remisser försvinner eller skickas tillbaka till primärvården då klinikerna inte kan erbjuda vård inom gränsen för vårdgarantin och därmed riskerar vite. Därför krävs enhetliga remissregler.

Bättre kommunikationsmöjligheter kan göra det mer trivsamt att vistas på sjukhus. Vi socialdemokrater vill ge sjukhuspatienter möjligheten att använda sin egen eller hyra en dator. Patienten ska kunna använda sin tid vid sjukhussängen, med tillgång till Internet, till att kunna läsa sin e-post, lyssna på musik, se tv-program och filmer samt spela spel. Patienten ska även kunna hyra en webbkamera för att via Skype lättare kunna kommunicera med anhöriga utanför den ordinarie besökstiden.

Sommar efter sommar de senaste åren har kvinnor tvingats till kirurgiska aborter istället för medicinska på grund av väntetider. Det är oacceptabelt. Socialdemokraterna vill öronmärka särskilda resurser till att korta köerna till aborter, så att ingen ska tvingas till kirurgisk abort.

Hälso- och sjukvården ska alltid organiseras utifrån befolkningens behov. Därför är det beklämmande att utbudet av privata specialister är ojämnt fördelat över länet. Invånarna i södra länet konsumerar endast 29 procent av vården i den egna länsdelen. Det ska jämföras med att boende i norra länet konsumerar 77 procent i den egna länsdelen, och boende i Stockholm-Ekerö 92 procent. Systemet med ersättningsetableringar permanentar denna ordning. Socialdemokraterna vill inleda en dialog med de privata specialistläkare som får ekonomisk ersättning utifrån den så kallade nationella taxan, så att de på ett bättre sätt än idag kan inkluderas i sjukvårdsutbudet och möta stockholmarnas vårdbehov mer jämnt fördelat över länet.

Det akuta omhändertagandet måste förbättras genom en effektiv samverkan mellan närakuter, sjukhusens akutmottagningar och Vårdguiden. De lättakuter som skulle öppnas under 2009 är kraftigt försenade då den borgerliga majoriteten till varje pris ville att driften skulle vara privat. Vi vill att lättakuterna, i enlighet med förvaltningens och professionens inrådan, ska drivas av sjukhusen för en effektiv akutsjukvård. Ambulanshelikoptern ska bemannas med läkare för att säkra en trygg akutsjukvård i skärgård och glesbygd. Närsjukvården ska utvecklas för att avlasta trycket på akut-sjukvården.

Socialdemokraterna investerar 250 miljoner kronor mer än Moderaterna och deras stödpartier i den specialiserade sjukvården.

- Förverkliga vårdgarantin 0-5-30-90 genom att öka grundbeställningarna inom både elektiv och akut vård.
- Öka antalet årsarbetare för att säkra patientsäkerheten och korta väntetiderna.
- Sätt stopp för gräddfilerna inom den offentligt finansierade sjukvården.
- Återinför läkare i ambulanshelikoptern så att chanserna att överleva ökar för berörda patienter.
- Se till att patienter på sjukhusen kan hyra datorer och webbkameror för att kunna kommunicera med anhöriga utöver besökstid.
- Öka beställningarna inom aborter i syfte att garantera att ingen kvinna ska tvingas till kirurgisk abort på grund av väntetider.
- Inrätta lättakuter i sjukhusens regi på samtliga akutsjukhus.
- Ge hälso- och sjukvårdsnämnden i uppdrag att uppta en dialog med de så kallade taxeläkarna om hur dessa kan inlemmas bättre i sjukvårdsutbudet och om ett mer jämnt fördelat utbud av specialistläkare i länet.
- Inrätta en specialistmottagning för patienter med ME/kroniskt trötthetssyndrom.

Hälsofrämjande sjukvård i hela Stockholm

Ökande vårdbehov som en följd av en allt mer åldrande befolkning är utmaningar för sjukvårdens framtida finansiering. Hälsufrämjande och förebyggande insatser kan spela en avgörande roll för bibehållen kvalitet och tillgänglighet i vården då omkring 70 procent av den åtgärdbara sjukligheten är kopplad till livsstils- och miljöfaktorer. Hälso- och sjukvården måste successivt ställas om i riktning mot mer av förebyggande och hälsofrämjande arbete.

Den borgerliga politiken har lett till nedprioriteringar och i vissa fall eliminering av förebyggande hälsovård. Vårdval Stockholm premierar läkarbesök medan distriktsköterskans unika kompetens i folkhälsofrågor förbises. Vårdval Stockholm måste utvärderas utifrån vilka konsekvenser reformen fått för folkhälsan och en ny vårdvalsmodell med fokus på hälsofrämjande sjukvård måste inrättas.

Socialdemokraterna vill även investera i hälsokommunikatörer för att förbättra folkhälsan och avhjälpa språk- och kulturproblem för utlandsfödda som söker vård. Uppdraget innebär att vara en resurs som kan lotsa människor rätt och verka för en sundare livsstil. Hälsokommunikatörerna ska bland annat finnas på vårdcentraler och akutmottagningar, men också i bostadsområden och skolor i områden med sämre folkhälsa.

I Danmark finns en modell för hälsofrämjande rehabilitering där patientgrupper med stora folksjukdomar i grupp lär sig att leva ett mer hälsosamt liv. Det rör sig om patienter med stroke, hjärt-kärlsjukdomar, rörelseorganens sjukdomar, astma/allergi, diabetes, kol och övervikt. Vi vill utreda möjligheterna att inrätta så kallade Sundhetscenter i samverkan med kommuner/stadsdelar och patientorganisationerna.

Rehabilitering är en central del i den Socialdemokratiska arbetslinjen. För varje dag som patienter måste vänta på rehabiliteringsinsatser kommer de längre ifrån arbetsmarknaden. Det leder till minskad livskvalitet för den enskilde samtidigt som samhället förlorar resurser till investeringar i vår gemensamma välfärd. Det är därför rimligt att rehabilitering ingår i den nationella vårdgarantin och att landstinget får statligt stöd för att infria det löftet gentemot medborgarna. Insatserna för kvinnor borde särskilt uppmärksammas tillsammans med förstärkning av insatserna inom närsjukvården. Samordningsförbunden ska utvecklas ytterligare.

Resurserna till habiliteringen måste öka med ökade patientströmmar. Satsningar på kognitivt stöd för habiliteringens målgrupper ska öka.

Socialdemokraterna vill starta en Hälsocentral på T-centralen. När man väntar på tåget ska möjligheten finnas att slinka in för att exempelvis ta blodtrycket, kolla blodsocker eller ställa frågor om hälsa. Det ska vara lätt och smidigt att göra hälsoförebyggande kontroller.

- Ta fram förslag på hur tillgången till rehabilitering kan bli mer jämnt fördelad över länet.
- Gör rehabiliteringen till en fungerande del av vårdkedjorna.
- Korta väntetiderna inom rehabilitering.
- Satsa på kognitivt stöd inom habiliteringen.
- Inrätta befattningar som hälsokommunikatörer i utsatta områden.
- Utred möjligheterna att inrätta så kallade Sundhetscenter av dansk modell.
- Utvärdera Vårdval Stockholms effekter för folkhälsan.
- Bygg ut samordningsförbunden.
- Öppna ”Hälsocentralen” på T-centralen.

Patientens rätt, makt och säkerhet

Patientens rätt i vården måste förtydligas och utvecklas. Vi Socialdemokrater föreslår att en rättighetskatalog utformas för patienterna med syftet att göra det enklare att kräva sin rätt, utan att rättsliga processer måste drivas. Hit hör exempelvis rätten att åberopa vårdgarantin och rätten till *second opinion*, eller möjligheterna att vända sig till patientnämnden med klagomål.

HBT-kompetensen inom hälso- och sjukvården måste förbättras genom kompetensutveckling av personal inom både närsjukvård och specialistvård.

Utformningen av den vårdvalsmodell som den moderatledda landstingsledningen vurmar för har varken gett patienterna en riktig valfrihet eller möjligheten att göra bra val. Socialdemokraterna vill istället skapa verkliga valmöjligheter med en mångfald i vårdutbudet. Vi vill främja olika personalkompetenser och verksamhetsprofiler, till exempel äldrecentraler med specialister i geriatrik eller vårdcentraler riktade mot barnfamiljer.

Om patienterna ska kunna göra bra och trygga val måste de dessutom ges en vettig information som bygger på objektiva utvärderingar av vårdgivarnas medicinska kvalitet, kompetens, tillgänglighet och bemötande. Rankningar av vårdgivarnas prestationer kan ge en bra information och bör prövas inom ett antal vårdområden. Även patienternas synpunkter ska redovisas. Genom att redovisa resultaten offentligt stimuleras kvalitetsarbetet i vården.

Informationen om olika vårdgivares kvalitet ska presenteras så att den hjälper enskilda människor att få sitt vårdbehov tillgodosett. Vi vill utveckla Vårdguiden genom att ta fram användarvänliga webbverktyg som kan användas till att jämföra vårdgivarna utifrån olika kvalitetsaspekter och utbud. De som inte är vana Internetanvändare ska erbjudas sådan information skriftligen. Information ska också ges på andra språk. Vårdguidens ”Mina vårdkontakter” ska förbättras med nya tjänster för patienterna, såsom bokning av tider och provtagningstjänster.

Tillgänglighet i vården handlar inte bara om vårdgaranti, utan också om fysisk tillgänglighet. Hinder som finns i primärvården ska vara avhjälpta senast 2010. Vi vill att arbetet ska intensifieras och utvidgas till att gälla olika typer av kognitiva handikapp.

För att förhindra att misstag i vården upprepas måste patientsäkerhetsarbetet uppgraderas. Vi vill snabba på utvecklandet av en gemensam vårddokumentation enligt principen ”en patient – en journal”. Idag är det allt för vanligt att patientjournalerna är splittrade och svåröverskådliga. Olika personalkategorier för var sin journal med dubbel- och trippeldokumentation som följd. En gemensam journal för patienten

skulle minska det administrativa arbetet och spara tid, men framförallt öka patient-säkerheten.

Alla krafter måste inriktas på att undanröja skador och felbehandlingar i vården. För att all personal ska känna sig trygg med att rapportera in är det viktigt att misstag och tillbud som rapporteras används i lärande och förebyggande syfte och inte i första hand för att peka ut syndabockar. God och uppdaterad kunskap om problemet och dess omfattning är nödvändigt för att kunna vidta rätt åtgärder. Vi vill fortsätta främja utvecklingen av metoder, rutiner och verktyg för patientsäkerhetsarbetet, bland annat utifrån beslutat handlingsprogram.

Det är särskilt viktigt att vårdgivarna tar ansvar för att motverka den smittspridning som förekommer inom sjukvården. Ett allvarligt hot mot patienternas hälsa är inte minst de multiresistenta bakterier som kan ge svåra sjukdomar och i värsta fall leda till döden. Vårdinrättningarna har hårda krav på renlighet, städning och god hygien. Men kraven på de entreprenörer som utför städningen på sjukhusen måste skärpas. Vid upphandlingar måste kvaliteten i städning och renlighet premieras, inte bara priset. Både patienter och personal ska uppleva att sjukhusmiljön är 100 procent ren och fräsch.

Patientens säkerhet handlar också om skydd mot fysiskt och psykiskt våld. År 2008 utsattes 26 000 kvinnor för mäns våld. De senaste tio åren har anmälningarna ökat med 34 procent. Våldsutsatta kvinnor söker ofta sjukvård och enligt Hälso- och sjukvårdslagen är vården ålagd ett tydligt ansvar för att upptäcka, identifiera och ge ett adekvat medicinskt och psykosocialt omhändertagande. För att lyckas med det uppdraget krävs att personal kontinuerligt får utbildning i hur våldsutsatta kvinnor bör bemötas. Socialdemokraterna vill värna de lokala psykosociala teamen i primärvården för att kunna upptäcka bakomliggande orsaker till vårdbesök och hjälpa våldsutsatta kvinnor att våga berätta om sin situation. Vi kräver att handlingsplanen *Mäns våld mot kvinnor* ska uppdateras och förverkligas.

- Inför en rättighetskatalog för patienter i Stockholms län.
- Ge patienterna en riktig valfrihet genom att bredda vårdcentralernas utbud
- Upprätta kvalitetsmål för de 50 vanligaste diagnoserna och gör måltvärderingarna till underlag för patientinformation.
- Gör det enkelt och säkert för patienterna att välja vårdgivare – ta fram användarvänliga webbverktyg för att jämföra vårdgivarnas kvalitet och utbud.
- Inför ”en patient en journal”.
- Ta fram förslag till hur äldre multisyjuka, kroniskt sjuka och patienter med svåra diagnoser ska tillförsäkras rätten till en vårdlots.
- Minska smittspridningen i vården genom hårdare krav på renlighet, städning och god hygien.

- Uppdatera och intensifiera arbetet med handlingsplanen *Mäns våld mot kvinnor*.

Bästa sjukvården för varenda Stockholmsunge!

Vårdval Stockholm har slagit hårt mot barnfamiljerna. Slarvigt, hastigt och utan hänsyn till barnens perspektiv sjösattes reformen. Konsekvensen blev nedläggningar av de närakuter som besöktes av över 100 000 barn per år och nedläggning av många familjecentraler. Med närakuterna nedlagda konstaterar vi att tillgängligheten inom den akuta barnsjukvården är undermålig. Barn och föräldrar blir sittandes i timmar på närakuten på Astrid Lindgrens Barnsjukhus (ALB). Närakuten på ALB har dubbelt så många besök som planerat.

Tillgängligheten inom den akuta barnsjukvården ska förbättras genom etablerande av en ny närakut för barn i södra länsdelen. Övriga närakuter, med röntgen, specialister och laboratorium som innebar att till exempel ett barn med misstänkt fraktur enkelt och snabbt kunde få tid för röntgen eller träffa en barnläkare, ska återinföras. All barnsjukvård ska vara avgiftsfri.

Ett sätt att förbättra servicen inom Hälso- och sjukvården är att dra nytta av modern kommunikation. Idag använder allt fler webbkamera när de kommunicerar i arbetet eller med släktingar och vänner. Därför anser vi socialdemokrater att tiden nu är mogen för Vårdguiden för barn att erbjuda rådgivning via webbkamera. Att via webbkamera till exempel visa upp ett utslag eller svullnad kan undvika onödiga besök på akuten och samtidigt mildra föräldrarnas oro.

Många barnfamiljer har kvällar och nätter svårt att ta sig in till sjukhusens akutmottagningar. Istället för att väcka syskon och ta med sig alla barn till sjukhuset är det ofta en bättre lösning att läkaren kommer hem till patienten. Socialdemokraterna vill införa jourläkarbilar, främst riktade mot barnfamiljer, jämnt fördelat över länet.

Pressen på de barn- och ungdomsmedicinska mottagningarna har ökat markant. Detta till stor del på grund av det nya ansvaret för neuropsykiatriska utredningar. Med utökat uppdrag måste resurser tilldelas. Idag klarar endast tre av samtliga barn- och ungdomsmedicinska mottagningar vårdgarantin. Det är inte acceptabelt.

Första linjens sjukvård för barn och ungdomar med psykisk ohälsa måste utredas och förbättras. Enligt den barnrapport som Hälso- och sjukvårdsnämndens förvaltning tagit fram har modellen för husläkarverksamhet som finns i Stockholms läns landsting inte förutsättningar att upprätthålla önskvärd kompetens kring barn. En kris-kommission för att reda ut ansvaret mellan skolhälsovård och BUP behöver tillsättas. Ökningen av antalet utredda barn med neuropsykiatriska diagnoser medför ett större

behov av olika behandlingsinsatser. Därför är det viktigt att BUP ges resurser för detta.

Idag finns ingen organisation för stöd och omvårdnad till föräldrar och syskon till svårt sjuka barn i livets slutskede. Därför är etablerandet av ett barnhospice välkommet. För barn som utsatts för våld behövs en samordning av inblandade myndigheter – polis, socialtjänst, åklagarmyndighet, BUP och barnläkare. Landstinget måste ta ansvar för att tillgodose behoven av BUP och barnläkare på Barnhusen.

Familjer som har en familjemedlem med funktionsstörning har många gånger en vardag som är kaotisk. Det är svårt att hålla ihop alla vårdkontakter som krävs för att vardagen ska fungera. Därför föreslår vi att en funktion med lotsar för funktionshindrade utvecklas i samarbete med patient- och anhörigföreningar.

Satsningar på habilitering måste göras. Satsningar även utanför sjukhusen måste göras för att barn och ungdomar ska få möjlighet till ett bättre liv.

Socialdemokraterna investerar 100 miljoner kronor mer än Moderaterna och deras stödpartier i barnsjukvården.

- Inför Jourläkarbilar riktade till barnfamiljer.
- Bygg ett Barnhospice i landstingets regi.
- Inför avgiftsfri barnsjukvård.
- Öka resurserna till barn- och ungdomsmedicinska mottagningar för att de ska klara uppdraget med neuropsykiatriska utredningar.
- Starta försök med webbkamera på Vårdguiden för barn.
- Inrätta en närakut likt den vid Astrid Lindgrens barnsjukhus på södra sidan.
- Skapa fler familjevårdsplatser inom neonatalvården.
- Omarbeta regelböckerna för MVC och BVC i syfte att säkra kvaliteten i vården över hela länet.
- Återinrätta familjecentraler i områden där samverkan med kommunala verksamheter är som störst.
- Utred hur en fungerande första linjens sjukvård för barn och ungdomar med psykisk ohälsa kan säkerställas.
- Säkerställ tillgången till läkarkompetens och BUP på Barnhusen.
- Öka resurserna till BUP.
- Se över behovet av fler IVA-platser inom barnsjukvården.
- Tillsätt en kriskommission för att utreda uppdragen skolhälsovård – BUP för en bättre organisation kring barn med psykisk ohälsa.
- Utveckla vårdlotsar för funktionshindrade.

Trygg start för alla familjer

Den medicinska kvaliteten för våra barn i länet är av världsklass. Sverige är till exempel världens säkraste land att föda barn i och har världens lägsta spädbarnsdödlighet. Det som däremot ofta brister är att sjukvården inte är organiserad utifrån att inkludera hela familjen. Vården måste också ha god kännedom och tolerans kring att moderna familjer inte nödvändigtvis utgår från mamma-pappa-barn utan lika gärna kan bestå av två mammor, två pappor och ett barn. Mor- och farföräldrar, andra släktingar eller vänner kan också spela stor roll i barnets närmaste nätverk. Vårdpersonalen måste ha en öppen syn kring detta.

Stockholm bör ligga steget före i att inkludera pappor/partners i förlossningsvården. Idag skiftar kvaliteten i omhändertagandet mellan olika kliniker. Vissa kliniker erbjuder den andra föräldern möjlighet att äta och sova kvar. Andra har ingen plats för pappor/partners alls eller erbjuder endast frukost. För familjer med två mammor och två pappor saknas ofta praktiska möjligheter för samtliga att kunna knyta an till barnet under sjukhusvistelsen. Vi vill att det ska vara självklart även för nybildade familjer med fler än två föräldrar att få praktiska möjligheter och rum för att tillsammans kunna uppleva tiden med sitt nyfödda barn under BB-vistelsen.

Alla blivande föräldrar ska känna sig lika trygga med kvaliteten i omvårdnaden som med den medicinska kvaliteten. Nyblivna föräldrar ska inte behöva ägna kraft åt praktiska bekymmer de första dagarna. Därför föreslår vi att patientens rättigheter stärks genom att höja kvalitetskraven på de auktoriserade vårdgivare som ingår i Vårdval förlossning. Vi föreslår införande av en *första-natten-garanti* för pappor/partners på förlossningseftervården. Pappor/partners ska även mot betalning erbjudas mat.

Processen med planering, samtal och förberedelser innan förlossningen är mycket viktig. För blivande ensamstående mammor är det inte självklart att det finns någon att stödja sig på under förlossningen. Vi föreslår därför att landstinget erbjuder en så kallad doula till blivande mammor som saknar förlossningspartner. Doulan är en person som har erfarenhet av förlossningar och är tränad i att ge stöd och information till den födande kvinnan. En doula har inget medicinskt ansvar och hans eller hennes roll är tydligt avgränsad i förhållande till personalen på förlossningsavdelningen.

Inom Stockholms läns landsting utförs flest kejsarsnitt i landet. Då det är önskvärt att få fler kvinnor att föda vaginalt behövs stöd för kvinnor med förlossningsrädsla. Vi föreslår därför att kvinnor med förlossningsrädsla ska ha rätt till personal närvarande i förlossningsrummet under hela den aktiva delen av förlossningen.

För tidigt födda barn som är i behov av neonatalvård är närheten till föräldrarna extra viktig. Det råder idag brist på familjevårdsplatser inom neonatalvården, vilket gör att många familjer inte får möjlighet att vara tillsammans under den ibland långa period barnet vårdas på sjukhus. Vi vill därför bygga ut antalet familjevårdsplatser inom neonatalvården.

De pappagrupper som lagts ner av den borgerliga majoriteten ska återinrättas och utvecklas i hela länet. Föräldrakurserna som arrangeras inom MVC och BVC vänder sig i huvudsak till mammor idag. Pappor/partners hamnar ofta vid sidan av och saknar forum för att diskutera föräldraskapet. Socialdemokraterna vill uppgradera pappor/partners roll inom hälso- och sjukvården.

- Starta pappa/partner-grupper i samarbete med MVC och BVC.
- Förbättra bemötandet av familjer med fler än två föräldrar.
- Inför första-natten-garanti inom förlossningseftervården för den andra föräldern.
- Erbjud rätt till en så kallad doula för ensamstående mammor.
- Ge blivande pappor/partners möjlighet att köpa mat på förlossningen/BB.
- Ge rätt till närvarande personal i rummet för förlossningsrädda.
- Inrätta fler familjevårdsplatser inom neonatalvården.

En tryggare vård för våra äldre

Moderaterna och deras stödpartier lovade inför valet att ”gamlingarna ska sättas på piedestal”. Efter tre år av borgerligt styre kan vi konstatera att det löftet är långt ifrån infriat. Husläkarmottagningar med många äldre tvingas lägga ned på grund av att den moderatledda majoriteten har utformat Vårdval Stockholm utifrån vårdgivarnas intresse – inte de äldres. Tidigare krav på att vårdgivare ska erbjuda ett första besök vid demensutredning inom 15 dagar har tagits bort, vilket innebär att äldre med demenssymtom kan tvingas vänta uppåt en månad för ett få ett erbjudande om utredning. Detta skapar en onödig oro för såväl de äldre som drabbats av symtomen som för deras anhöriga.

Valfriheten för äldre försämras när äldrevårdscentraler läggs ned och äldreteamen hotas. Moderaterna och deras stödpartier har sänkt husläkarersättningen för att ta emot äldre på ett sätt som Läkareföreningen betraktar som oetiskt. Den borgerliga majoriteten har också, till många äldres förtret, beslutat att slå sönder den framgångsrika organisationen för hemsjukvårdsuppdraget som Sigtuna kommun byggt upp sedan 1994.

Att utveckla och möta behovet av vård och omsorg för våra äldre är tveklöst en av framtidens stora utmaningar. Därför är den moderatledda majoritetens nedrustning av äldresjukvården oacceptabel.

Vi Socialdemokrater lovar inte sänkta skatter, men vi lovar att investera våra gemensamma resurser i en vård som ska hålla både hög kvalitet och skapa trygghet för de äldre.

Under flera decennier har landstinget och kommunerna i Stockholms län tampats med att få till stånd en sammanhållen och säker vård för äldre personer med många diagnoser och sviktande funktioner. Olika samverkansformer har avlöst varandra, men få projekt har lett till en hållbar lösning för de äldre och allra svårast sjuka patienterna. Vi måste få ett slut på ”svarte-petter-spelet” mellan landstinget och kommunerna där framförallt de äldre patienterna kommer i kläm för att ingen vill ta ett helhetsansvar.

Vi föreslår att landstinget tillsammans med intresserade kommuner på försök prövar att låta kommunerna ansvara för hemsjukvården, med målet att kunna garantera en fungerande och sammanhållen vårdkedja för de äldres vård och omsorg. Vi föreslår också att landstinget, som arbetsgivare för den medicinska professionen ger förslag på hur kommuner som vill ansvara för hemsjukvården ska få en kontinuerlig och god tillgång på läkarkompetens.

En ytterligare investering i äldres trygghet är att utveckla ett trygghetskvitto vid utskrivning från slutenvård till efterföljande vård. Det ska vara tydligt för de äldre och deras anhöriga vem som ansvarar för den fortsatta vården och hur man får kontakt med den nya vårdgivaren. Av trygghetskvittot ska framgå vem som ansvarar för vilken vårdinsats efter utskrivningen.

Äldres rätt till individuellt utformade vårdplaner måste skärpas. En studie som nyligen redovisats av landstinget uppger att inte ens hälften av hemsjukvårdspatienterna har en dokumenterad vårdplan. Detta är oroväckande eftersom vårdplanen ska ge en reell möjlighet för patienter och anhöriga att i dialog med vårdgivaren planera vårdens innehåll och genomförande.

Den borgerliga majoriteten begränsar äldres valfrihet. Vi Socialdemokrater vill utöka de äldres valmöjligheter genom att främja ett bredare utbud i närsjukvården där fler specialister ingår, inte minst geriatriker.

Arbetet med att förebygga ohälsa, påverka livsstilsfaktorer och riskfaktorer i den äldres omgivning, samt att upptäcka begynnande sjukdom blir allt mer angeläget eftersom länets invånare blir allt äldre. Vi vill säkra att samtliga vårdgivare i närsjukvården

erbjuder alla äldre än 75 år ett hälsosamtal. Dessutom vill vi att landstinget tillsammans med kommunerna utvecklar den förebyggande verksamheten i syfte att förbättra äldres livskvalitet och hälsa. Kultur i vården och Hälsotorg i samarbete med Apoteket är goda exempel.

Åldrande kan ibland tendera att påverka den psykiska hälsan. Men för den äldre generationen är det inte alltid så enkelt att tala om sina psykiska problem då det fortfarande anses som tabu. I vården förekommer det dessutom att personalen enbart ser på äldres psykiska ohälsa som ett uttryck för ålderdom och ensamhet. Detta tankesätt måste vi komma bort ifrån. Det räcker inte med lite mer hemtjänst för att hjälpa äldre att komma ur ett tillstånd av depression eller andra psykiska problem. Äldre personer som söker vård för psykiska besvär måste ha rätt att komma till en bedömning och det måste vara enkelt att ta steget dit. Därför vill vi se till att den vård som finns närmast patienterna – vårdcentralerna – ska kunna erbjuda kompetent stöd vid psykisk ohälsa och rikta särskilda insatser mot de äldres psykiska besvär. Det är också angeläget att den äldrepsykiatriska vården är jämnt fördelad över länet.

Särskild uppmärksamhet bör riktas mot vår tids nya folksjukdom demens. Primärvården kan komma att behöva specialistkompetens inom demensvård, varför behovet av exempelvis demenssjuksköterskor på vårdcentralerna bör utredas. En ytterligare förstärkning av insatser på demensområdet kan vara att skapa lokala vårdöverenskommelser mellan primärvården, geriatriken och länets kommuner, vilka tillsammans kan verka för att ge patienter med demenssymtom en sammanhållen och skraddarsydd vård.

- Pröva möjligheterna att föra över landstingets ansvar för hemsjukvården till intreserade kommuner, samt möjligheterna att utöka antalet äldreteam i samarbete mellan landstingen och kommunerna.
- Säkerställ att individuellt utformade vårdplaner upprättas för äldre med behov av sjukvårdinsatser.
- Säkerställ äldre patienters övergång från slutenvård till annan vårdgivare genom att utveckla så kallade trygghetskvitton.
- Ge närsjukvården i uppdrag att rikta särskilda insatser mot psykisk ohälsa hos äldre.
- Säkerställ att vårdgivarna erbjuder alla äldre över 75 år hälsosamtal.
- Öka äldres valfrihet genom att främja ett bredare utbud i närsjukvården där fler specialister ingår, bland annat geriatriker.
- Utveckla den förebyggande verksamheten för de äldre – gärna i samarbete mellan landsting och kommun – med syftet att bibehålla god hälsa och skapa ökad livskvalitet.
- Gör fler läkemedelsgenomgångar och öka samverkan mellan patient och vårdgivare för att förhindra onödigt läkemedelsintag.

- Utred behovet av specialistkompetens i demenssjukdomar, exempelvis demenssjuksköterskor, inom primärvården.

Sänk trösklarna till psykiatri

Trots att det blivit vanligare med psykisk ohälsa går utvecklingen inom den psykiatriska vården för långsamt. Ambitiösa försök gjordes med Miltonutredningen. Men med en borgerlig landstingsledning har utvecklingen gått i sank. Ideologiskt motiveerade privatiseringar slår sönder den sammanhållna vården, som med mödosamt arbete byggts upp.

Samtidigt riskerar Vårdval Stockholms snäva inriktning på husläkare att försämra primärvårdens förmåga att nå personer med psykisk ohälsa. Utvärderingar pekar på att psykosociala insatser i primärvården glöms bort och inte utförs.

Vi ser också med oro på privatiseringarna av slutenvård inom psykiatri nordöst och sydöst, vilket fått till följd att sammanhållna vårdkedjor blivit helt åtskilda med olika utförare och ledning. Detta riskerar att försämra vårdens insatser och öka patienternas otrygghet. Effekterna av den uppsplittrade vårdorganisationen måste utvärderas.

Vi Socialdemokrater vill att den nära hälso- och sjukvården ska vara den naturliga ingången i vården även för människor med psykisk ohälsa. Det kräver att den psykiatriska kompetensen inom närsjukvården stärks. På alla vårdcentraler ska finnas beredskap och rutiner för att ta emot och behandla människor med psykisk ohälsa och kunna ge stöd och information till deras familjer.

Som patient i vården ska man kunna känna sig trygg med att de behandlingsmetoder som används inom psykiatri har stöd i den medicinska vetenskapen och att de behandlingsmetoder som används också är dem som förväntas ge bäst hjälp. Psykiatri har visat sig vara förhållandevis dålig på att implementera nya forskningsrön. Därför vill vi genomföra en total genomlysning av psykiatriens verksamhet med syftet att bland annat driva på användningen av evidensbaserade vårdprogram där så inte sker.

Vi vill också skärpa upp kvalitetskontrollerna för att följa upp att vi får den kvalitet på psykiatri som landstingets skattebetalare förväntar sig. Brukarinflytande, brukarrevisioner och konsulter i vården måste bli en naturlig del av psykiatriens arbetssätt.

Unga människor som insjuknat i svår psykisk sjukdom måste ges möjligheter att leva ett självständigt liv. Samtidigt vet vi att människor med psykisk funktionsnedsättning har en svag förankring på arbetsmarknaden. Att inte ta vara på allas förmåga och vilja att delta i arbetslivet är katastrofalt för den enskilde och ett slöseri för samhället. Förmågan och viljan att bidra måste tas till vara i arbetslivet och i samhället i stort. Vi

föreslår därför att varje ung allvarligt psykiskt sjuk människa ska ha rätt till en coach. Coachen ska se till så att patientens vård och andra insatser samordnas så att den som är sjuk får hjälp att komma tillbaka till arbetsliv eller utbildning.

Att kunna ge tidiga insatser i unga år ökar chanserna att vända en negativ trend till en positiv livsutveckling. Många unga kan uppleva det som jobbigt att prata om sina psykiska problem med en anhörig vuxen eller att direkt ta kontakt med vården när något känns fel. För många är det istället naturligare att söka sig ut på nätet för att få information om fysisk och psykisk ohälsa, och vad man kan göra åt det. Redan idag finns ett antal webbplatser i landstingets och ungdomsmottagningarnas regi som vänder sig till ungdomar och unga vuxna. Vi vill göra det lättare för unga att få rådgivning på nätet genom att samla en säker och tillgänglig information på en enda webbplats med landstinget som avsändare. Det är en viktig investering som kan bidra till att unga söker hjälp för sina psykiska problem i tid.

Många unga, men även vuxna, drabbas av olika former av ätstörningar. Den specialiserade ätstörningsvården ska vara tillgänglig och möta patientens individuella behov. Även anhöriga kan behöva stöd. Antalet beställda behandlingar inom ätstörningsvården ska bevakas och tillgodose den efterfrågan på vård och stöd som uppstår.

Socialdemokraterna investerar 30 miljoner kronor mer än Moderaterna och deras stödpartier i psykiatrin.

- Se till att närsjukvården kan erbjuda kompetent stöd för patienter med psykisk ohälsa.
- Driv på implementeringen av nationella riktlinjer och regionala vårdprogram i psykiatrin.
- Skärp kvalitetskontrollen av vårdgivarna.
- Inför personlig coach för alla unga människor upp till 30 år med psykisk sjukdom/funktionshinder.
- Säkerställ att samordnade vårdplaneringar/trygghetskvitton används hos samtliga vårdgivare inom psykiatrin.
- Utvärdera effekterna av psykiatrins privatiseringar.
- Utveckla samarbetet med patient- och anhörigorganisationer inom psykiatrin.
- Utvärdera det nya ersättningssystemet inom psykiatrin.
- Samordna information och rådgivning som riktar sig mot unga vuxna på Stockholms läns landsting webbplats.
- Öka tillgången på mobila team inom såväl allmän- som barnpsykiatrin.
- Utveckla aktiviteter för de svårast psykiskt sjuka i samarbete mellan landsting och kommuner i syfte att öka deras livskvalitet.

Nya metoder i beroende- och missbruksvården

Beroende- och missbruksproblematik är ofta komplex och kan få stora konsekvenser för såväl drabbade individer som familjer och samhället i stort. Det gör att åtgärder måste sättas in på flera olika områden och på flera olika sätt. Ett strukturerat, långsiktigt förebyggande arbete är av största vikt för att upptäcka riskbruk av alkohol och missbruk av narkotika.

Antalet rapporterade personer med hiv i Stockholms län minskade under förra året från 167 personer till 159 personer, vilket är en positiv utveckling. Samtidigt ser vi att antalet personer som smittas med hepatit C (gulsot) ökade från 592 till 711 personer. Det är en ökning med närapå 17 procent. Smittspridningen av hepatit C och hiv sker ofta genom orena sprututbyten i samband med injicering av narkotika. Vi Socialdemokrater vill därför att ett så kallat sprututbytesprogram införs som möjliggör för missbrukare att byta smutsiga sprutor och få vård och kontakt med socialtjänst och andra vårdformer.

En allvarlig utveckling är också den spridning av illegal subutex som sker i samhället. Detta ger nya former av missbruksproblematik, inte minst hos ungdomar. Problemet idag är att vården inte erbjuder vårdprogram som riktar sig särskilt mot subutexmissbrukare. Många beroendemottagningar arbetar fortfarande med traditionella metoder, såsom kortare avgiftningsprogram i öppenvården. Det är dock osäkert om dessa behandlingar har gett en tillfredsställande effekt. Vi föreslår att en utredning görs för att ta fram ett mer riktat vårdprogram för missbrukare av subutex.

Missbruksfrågorna måste få ett tydligare genusperspektiv än tidigare. Missbrukande kvinnor ska ha en garanterad rätt till skydd mot män som utsätter dem för våld. Särskilt stöd bör ges till missbrukande kvinnor för avgiftning och behandling. Könsseparerade grupper ska alltid erbjudas inom missbruksvården.

Stockholms Brukarförening utför ett ovärderligt arbete när det gäller att stötta människor som hamnat i olika former av missbruksproblematik. Föreningen fungerar som en stödorganisation för både aktiva och före detta missbrukare och arbetar bland annat för att hjälpa narkotikaanvändare till behandling och vård på lika villkor. Vi föreslår därför att Brukarföreningen, som är den enda brukarorganisationen för narkomaner, erbjuds ett särskilt ekonomiskt stöd till fortsatta aktiviteter och verksamhetsutveckling.

- Inför ett vårdprogram med sprututbytesprojekt för att hindra smittspridning.
- Utred möjligheterna att ta fram ett riktat vårdprogram för subutexmissbrukare.
- Erbjud Stockholms Brukarförening ett särskilt stöd på 1 miljon kronor per år under tre år.

- Utarbeta riktlinjer för en bättre samverkan mellan olika vårdgivare när det gäller omhändertagandet av unga missbrukare.
- Ta fram förslag till inrättande av Minimarior i norra regionhalvan i samråd med kommunerna.

Ett kliv framåt för cancersjukvården

Forskare uppskattar att en tredjedel av dagens cancerfall orsakas av levnadsvanor som rökning, övervikt/fetma, solning och fysisk inaktivitet, och därmed skulle kunna undvikas. En hälsosam livsstil är av stor betydelse för att minska framtida insjuknande i cancer. Det finns ett växande intresse för hälsofrågor och en större hälso-medvetenhet i befolkningen. Samtidigt visar forskare på en parallell utvecklingslinje som pekar mot ohälsosammare levnadsvanor, speciellt i socialt mindre privilegierade grupper.

För dem som inte ser de strukturella skillnaderna i hälsa mellan olika befolkningsgrupper är det lätt att avfärda förebyggande hälsoarbete som individens eget ansvar. Självfallet har individen ett ansvar för den egna hälsan. Men vi Socialdemokrater menar att den ojämlika ohälsan också måste mötas med generella insatser och med särskilda satsningar bland utsatta grupper. För detta har samhället ett tydligt ansvar.

På vissa håll i länet arbetar vårdcentraler aktivt med prevention och erbjuder rökavvänjning, föreläser om kost, motion och hälsa samt erbjuder möjlighet att stavgå i vårdcentralens regi. Det som borde vara självklart för samtliga vårdcentraler är dessvärre ett allt för frånvarande exempel på hur vården kan bidra till att förbättra hälsan i befolkningen.

Bröstcancer är den farligaste cancerformen bland kvinnor. Varje år insjuknar cirka 7 000 kvinnor. Kvinnor som lever under sämre socioekonomiska förhållanden löper 37 procent högre risk att dö av sin bröstcancer än kvinnor som lever under bättre socioekonomiska förhållanden. Mammografi beräknas minska risken för att dö i bröstcancer med cirka 30 procent. Deltagarfrekvensen i Skärholmen är 54 procent medan 83 procent av kvinnorna på Rådmansö genomgår mammografi. Varför deltagarfrekvensen skiljer sig så mycket mellan olika områden måste utredas och analyseras.

Den första regionala utvecklingsplanen för cancer vården arbetades fram under den förra rödgröna majoritetsperioden. Trots uppdragen i planen om att vidta åtgärder för att öka den patientfokuserade kvaliteten har väldigt lite utförts av den borgerliga majoriteten. Mål för den patientfokuserade kvaliteten lyser fortfarande med sin frånvaro.

Vi föreslår att tjänster som vårdkoordinatorer inrättas för att sätta tryck bakom arbetet med ledtider. Den satsning på kontaktsjuksköterskor som gjordes under förra mandatperioden förbättrade information och kommunikation mellan patient och vårdgivare och stärkte patientens delaktighet i vården. Ytterligare satsningar på det psykosociala området behövs.

Alltför lite kraft har ägnats åt rehabiliteringen för cancerpatienter. Beroende på cancerform måste utbudet av rehabiliteringsformer skräddarsys.

- Uppdatera cancerplanen utifrån den nationella cancerstrategin.
- Formulera ett tydligare ansvar för preventivt hälsoarbete för vårdcentralerna.
- Ta fram förslag på hur de socioekonomiska skillnaderna i insjuknande i cancer ska brytas.
- Kartlägg deltagandet i mammografiscreening och formulera strategier för att nå dem som inte deltar i screeningen.
- Öka insatserna för att minska väntetider och ledtider i vården.
- Utarbeta tydliga mål för cancervårdens ledtider.
- Vidta åtgärder för att delta i den försöksverksamhet med en patientfokuserad och sammanhållen vårdkedja inom cancervården som föreslås i den nationella cancerstrategin.
- Ta fram mål för den patientfokuserade kvaliteten utifrån synsättet om *patient empowerment*.
- Ta fram förslag till hur så kallade vårdkoordinatorer inom cancervården kan inrättas.
- Se över behoven och utbudet av palliativ vård för patienter.
- Utveckla de psykosociala insatserna för patienter och anhöriga i cancervården.

Stora möjligheter inom läkemedelsområdet

Läkemedlens utveckling är till stor gagn för hälso- och sjukvården. Många patienter som för bara några år sedan skulle ha behövt sjukhusvistelse, kan idag medicinera sig själva och får därmed en betydligt bättre livskvalitet. Samtidigt skördar skadlig läkemedelsanvändning många offer vilket noggrant måste följas upp. Det finns många möjligheter till effektivisering genom läkemedel men arbetet med att bromsa kostnadsutvecklingen måste fortsätta. Läkemedelsstrategin måste fullföljas.

Framtiden för biologiska läkemedel är spännande. Inom reumatologin har många patienter fått helt nya förutsättningar att komma tillbaka till arbete och ett smärtfritt liv. För att patienter utifrån behov ska få samma tillgång de nya dyra läkemedlen måste förskrivningsmönstren granskas.

Överförskrivningen av antibiotika är ett globalt hot som skördar miljontals liv varje år. Multiresistenta bakterier sprids på våra sjukhus och gör sjukvårdspersonalen maktlös. Stockholm är sämre än övriga landet gällande förskrivning av antibiotika till barn vid övre luftvägsinfektion. En tredjedel av alla barn fick antibiotika trots att sjukdomen i de flesta fall handlar om ett virus som inte går att behandla. Inom när-sjukvården har Vårdval Stockholm inneburit att antibiotikaförskrivningen till barn ökat med 17 procent på endast ett år. Valfriheten för patienten får aldrig leda till att läkare spelar ut mot varandra i syfte att göra patienten nöjd genom förskrivning. Ersättningsystemen måste utformas på ett sätt som begränsar antibiotikaförskrivningen.

Äldres läkemedelsanvändning har ökat kontinuerligt under årens lopp. Samtidigt kommer larmrapporter om ökade kostnader och kvalitetsbrister i läkemedelsförskrivningen. Multiprofessionella läkemedelsgenomgångar inom hälso- och sjukvården har visat sig leda till att läkemedelsinsatser i stor utsträckning omvärderas och justeras. Läkemedelsgenomgångar kan i många fall reducera antalet läkemedel som en enskild person använder och bidra till att äldre kan bibehålla eller förbättra sin livskvalitet.

Idag genomförs inte läkemedelsgenomgångar i tillräckligt stor utsträckning. Vi anser att multiprofessionella läkemedelsgenomgångar (bland annat med farmaceuter) ska genomföras för personer som är 65 år och äldre och som bor i särskilt boende eller har hemsjukvårdsinsatser, när läkare bedömer att det finns behov av detta.

- Följ upp antalet sjukhusinläggningar orsakade av skadlig läkemedelsanvändning på sjukhusen.
- Genomför en studie i syfte att jämföra landstingets läkemedelsförskrivning för äldre med Socialstyrelsens kvalitetsindikatorer för god läkemedelsterapi.
- Genomför producentoberoende läkemedelsprövningar, till exempel tillsammans med andra landsting eller statliga enheter.
- Uppvakta regeringen om vikten av att internationellt driva frågan om antibiotikaresistens.
- Genomför en granskning av förskrivning av biologiska läkemedel utifrån patienters socioekonomiska förhållanden.
- Utvärdera antalet omprövningar av äldre patienters ordination och dos av läkemedel, som ett resultat av läkemedelsgenomgångar.

Tandvården – munnens bästa vän behöver ny strategi och teknik

Vi behöver komma till rätta med de skillnader i tandhälsa som fortfarande finns i Stockholms län. Även om Tandhälsan bland barn och ungdomar i Stockholms län är generellt bra och förbättras kontinuerligt behöver landstinget satsa extra mycket re-

surser i områden där tandhälsan är som sämst. Tandvården måste arbeta med förebyggande strategier som är anpassade till barn och familjer.

Därför vill vi Socialdemokrater, som ett första steg i det arbetet, introducera projektet ”Tandtrollet”. Det innebär att tandhygienister med speciell kompetens kring barns tandhälsa integreras i BVC. Syftet är att tidigt nå föräldrarna med lättillgänglig information om kostråd, instruktion om tandborstning samt gratis tandborstar och flourtabletter. Tänderna är en del av barnens allmänhälsa, vilket är ett budskap som samverkan med BVC stärker. Vi socialdemokrater vill starta ett första försök med ”Tandtrollet” i Husby och i Fittja.

Många barn är rädda för att gå till tandläkaren. Det finns idag ny teknik i form av laserborr som lagar hål utan att borra hål i tänderna. Vi socialdemokrater vill att flera barn ska få tillgång till den nya förbättrade tekniken. Idag finns utrustning med laserborr endast i norra delen av Stockholm. Därför vill vi investera i en laserborr som ska finnas på en Folktandvårdsmottagning i södra länet.

Den borgerliga majoriteten har under sin tid vid makten valt att lägga all kraft och energi på ökad privatisering. Exempel på majoritetens privatiseringsiver är genomförande av vårdval för barn och ungdomar samt en helt onödig modell för upphandling av områdesansvaret. Det finns en överhängande risk att dessa förslag kommer att komplicera vårdkedjan inom tandvården och innebära ökade administrativa kostnader, utan att på minsta sätt förbättra situationen för patienterna.

Den borgerliga politiken varit helt inriktad på att privatisera tandvården ytterligare. Det kan tyckas lite underligt med tanke på att det i Stockholms län sedan länge råder full etableringsfrihet, fri prissättning och valfrihet för patienterna. Det finns också en mycket stor andel privat tandvård. Ungefär 20 procent av barntandvården och drygt 75 procent av vuxentandvården utförs av privata vårdgivare. Den oberoende utredning som genomfördes 2007 visade att det finns ett stort värde i att hålla samman det framgångsrika landstingsägda bolaget Folktandvården AB.

De brister som finns på tandvårdsmarknaden idag hänger istället samman med att patienterna ofta saknar tillräcklig information och kunskap för att bedöma pris och kvalitet. Därför bör landstinget som beställare utveckla en roll som marknadsreglerare och konsumentupplysare till allmänheten om vad som är god kvalitet och rimliga priser inom tandvården. Avgörande för att stärka patientmakten är också att det utarbetas nationella kvalitetsparametrar.

- Starta projektet ”Tandtrollet” i Husby och Fittja.
- Investera i en laserborr till en Folktandvårdsmottagning i södra länet.

- Ge Folk tandvården ett utökat uppdrag när det gäller förebyggande insatser för barn och ungdomar.
- Utveckla en ny roll för Hälso- och sjukvårdsnämnden som allmänhetens konsumentupplysare rörande priser och kvalitet inom tandvården.

3.2.2 TioHundranämnden

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Ändring 10/08
Landstingsbidrag*	959,3	1 016,1	1 115,0	9,7%	16,2%
Köpt vård	-839	-915	-956	4,5%	14,0%
Läkemedel	-136	-145	-148	2,1%	8,8%
Övr intäkter/kostn inkl. finansnetto	-8	-13	-11	-15,4%	42,9%
<i>Summa kostnader</i>	<i>-982</i>	<i>-1 073</i>	<i>-1 115</i>	<i>3,9%</i>	<i>13,5%</i>
Resultat	-23	-57	0		

När Tiohundraprojektet kom till stånd fanns en enighet om att en hög grad av samförstånd skulle präglade projektet. Men steg för steg har de borgerliga majoriteterna i landstinget och kommunen sedan frångått detta synsätt, bland annat har personunionen mellan styrelsen för sjukhusbolaget och nämnden avskaffats. En ny styrmodell har införts mitt under projektperioden och i strid med uppgörelsen partierna emellan vid projektets start. Konfrontationspolitiken är beklaglig.

Genom att dessutom inte fullt ut skjuta till erforderliga resurser har moderaterna och deras stödpartier riskerat att göra Tiohundra till ett kontinuerligt besparingsprojekt. Därmed har den ursprungliga tanken frångåtts om Tiohundra som ett utvecklingsprojekt som behöver värnas lite extra.

När projekttiden gått ut och genomförda utvärderingar analyserats, finns emellertid skäl att pröva förändringar som rör de grundläggande principerna för finansiering och styrmodell i Tiohundraorganisationen.

- Öppna dialysmottagning i Norrtälje under 2010.
- Öka anslaget till vården inom Tiohundra med 12,5 miljoner kronor mer än budgetförslaget från moderaterna och deras stödpartier.

3.2.3 Patientnämnden

Patientnämnden är en från vården fristående och opartisk instans som patienter och anhöriga kan vända sig till när det uppstått problem i kontakterna med den offentligt finansierade hälso- och sjukvården samt folktandvården och privata tandhygienister.

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Ändring 10/08
Intäkter	16,8	18,1	18,9	4,5%	12,4%
- varav landstingsbidrag	15,1	16,8	17,6	4,5%	16,2%
Kostnader	-16,2	-18,0	-18,8	4,6%	15,7%
Resultat	0,6	0,1	0,1		

Det är viktigt att länets invånare känner till möjligheten att kunna vända sig till Patientnämnden för att få hjälp i kontakterna gentemot vårdgivarna. Vi föreslår därför att information om nämnden och dess arbete inkluderas i en samlad rättighetskatalog för patienterna.

Antalet ärenden till Patientnämnden ökar. Den mest oroväckande förändringen märks i primärvården. Under en följd av år har ärenden som avser första linjens vård minskat i antal. Den utvecklingen förefaller att ha brutits under 2009. Under de första sju månaderna inkom 2 procent fler ärenden än motsvarande period föregående år. De största förändringarna utgörs av ärenden avseende behandling och bemötande som ökat med 24 respektive 15 procent och tillgänglighet som minskat med 19 procent. Detta tyder på att vårdvalet ökat tillgängligheten, men på bekostnad av vårdens kvalitet och bemötande. Vi ser allvarligt på den utvecklingen och föreslår att en extra satsning görs för att stärka nämndens uppföljning av patientärenden inom primärvården.

Under den förra mandatperioden sju sattes ett omfattande arbete på patientsäkerhetsområdet. I detta arbete framkom att kraven gentemot de privata vårdgivarna är lägre än gentemot de offentliga. Därför måste insatser göras för att stärka nämndens arbete med patientsäkerhet gentemot de privata vårdgivarna. Patientnämnden bör tillsammans med Hälso- och sjukvårdsnämnden aktivera sig i frågan.

- Öka kunskapen om patientnämnden bland befolkningen genom informationsspridning och införandet av en rättighetskatalog i vården.
- Följ upp och granska orsakerna till det ökade antalet patientärenden inom primärvården.
- Intensifiera det förebyggande arbetet avseende patientsäkerhet och inkludera kommunerna i ökad utsträckning.
- Förstärk nämndens arbete med patientsäkerhet visavi de privata vårdgivarna.
- Utred en utvidgad roll för patientnämnden som instans för den enskilde patienten att utkräva sin rätt.

3.3 Kollektivtrafiken

Stockholm fortsätter att växa. Det gör att trycket ökar i hela trafiken. Bilköerna blir fler och det är trångt på bussar och tåg. Utvecklingen och tillväxten i Stockholms län hämmas om vi inte fortsätter att bygga ut infrastrukturen. Hela länet måste utgöra en gemensam bostads- och arbetsmarknad. Trafikverksamheterna ska därför ha som gemensamt mål att skapa ett effektivt, pålitligt och tillgängligt transportsystem med hög kvalitet som binder samman regionen och möjliggör för stockholmarna att bo och arbeta i alla olika delar av länet.

Långsiktigt är det ohållbart att öka bilismen i Stockholm. Istället måste transportsystemen ställas om för att främja långsiktigt hållbar tillväxt i regionen. Den globala uppvärmningen måste hejdas och luftföroreningarna minska. Det är ett ansvar vi har gentemot våra barn och kommande generationer. Vi Socialdemokrater vill att Stockholm ska vara ett län där invånarna har möjlighet att välja mellan bil eller kollektivtrafik. Politiken ska syfta till att så många som möjligt ska se det som ett attraktivt alternativ att ställa bilen för att istället åka kollektivt.

3.3.1 AB Storstockholms Lokaltrafik

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Ändring 10/08
Tillskott från SLL	5 685,0	5 944,9	6 338,6	6,6%	11,5%
Biljettintäkter	5 099	5 267	5 090	-3,4%	-0,2%
Övriga intäkter	2 267	2 464	2 755	11,8%	21,5%
<i>Summa intäkter</i>	<i>13 051</i>	<i>13 676</i>	<i>14 184</i>	<i>3,7%</i>	<i>8,7%</i>
Kostnader köpt trafik	-8 050	-8 571	-9 397	9,6%	16,7%
Övriga kostnader	-2 691	-2 742	-2 744	0,1%	2,0%
<i>Summa kostnader</i>	<i>-10 741</i>	<i>-11 313</i>	<i>-12 141</i>	<i>7,3%</i>	<i>13,0%</i>
<i>Summa kapitalkostnader</i>	<i>-2 025</i>	<i>-2 309</i>	<i>-2 043</i>	<i>-11,5%</i>	<i>0,9%</i>
Resultat	285	54	0		

SLs främsta fokus ska vara att öka resandet. Idag har SL en målsättning om en årlig resandeökning om 1,5 procent. Det är en alltför låg ambition om man tar klimathotet på allvar. Regionen kan inte förlita sig på biltrafik som transportmedel.

Inte bara miljöskäl talar emot. För att Stockholmsregionen ska fortsätta att utvecklas som tillväxtmotor krävs en bättre kollektivtrafik. Målsättningarna för ett ökat resande måste bli mer ambitiösa, samtidigt som de nuvarande resenärernas behov tillfred-

ställs. Kortare restider och snabba bytesmöjligheter ska vara ledstjärnor för all utbudsplanering.

För att lyckas krävs att SL sätter resenären i centrum och fokuserar på hur stockholmarnas vardag kan underlättas. Krångliga zonsystem, trängsel i stort sett i alla trafikslag i rusningen och en stelbent och omodern organisation måste bytas ut mot en enkel, prisvärd och smidigare taxa, bättre betalnings- och viseringsmöjligheter och utökad trafik. Därför utökar vi landstingbidraget med 290 miljoner mer än Moderaterna och deras stödpartier.

- Fokusera på ökat resande genom att svara upp mot befintliga resenärers behov samt genom att attrahera de som idag väljer att åka bil.

Återinför enhetstaxa och förenkla för resenärerna

Den moderatledda majoriteten har skapat krångliga zoner och höjt priserna för resenärerna samtidigt som det saknas försäljningsställen och smidiga betalningsmöjligheter. Det ger upphov till en rad problem. Zonerna skapar barriärer mellan länsdelar och segregerar istället för att förena. Ofta upplevs zonindelningen som både orättvis och ologisk eftersom det är billigare att åka samma sträcka med tunnelbanan än med pendeln och vissa kommuner delas av en zongräns. Det är dessutom troligt att den moderatledda majoritetens beslut att införa zoner i SL-trafiken har försenat införandet av SL Access.

Zonindelning är omodernt och skapar en tröskel in i kollektivtrafiken. På flera håll i världen går man trots tillgången på ny teknik som möjliggör diversifierade taxor alltmer mot enkla taxor, så kallade "flat-rates". Skälen är uppenbara. För att få fler att resa kollektivt måste det både vara prisvärt och enkelt.

Den borgerliga majoriteten lever kvar i gamla tankesätt och är inte främmande för att införa segregering zoner även för korten. Dagens enhetliga 30-dagarskort som gäller i hela länet riskerar då att bli mycket dyrare och i praktiken straffas den som arbetar utanför sin egen kommun.

Socialdemokraterna kräver att det enhetliga 30-dagarskortet ska bevaras och vill sänka priset till 650 kronor. Vi vill slopa zonerna i SL-trafiken och istället införa enhetstaxa. Därmed sänks priset radikalt på en stor majoritet av SL-resorna. SL ska vara det enklaste och billigaste färdssättet för att åka till arbete och skola, men även vara ett prisvärt alternativ när en hel familj ska åka och lördagshandla. Det möjliggör fortsatt tillväxt och ökar rättvisan mellan människor och länsdelar.

I dag finns en zonindelning för resor även med färdtjänsten. Man får betala mer om resan är längre än 30 kilometer. Socialdemokraterna vill införa en enhetstaxa även för färdtjänsten. Det ska inte behöva kosta mer för att man råkar bo längre från aktiviteter och affärer.

SL måste arbeta aktivt med det omgivande samhället vad gäller biljettsortimentet för att få fler resenärer. SL:s företagskort kan utvecklas vidare. SL måste också förmå fler kommuner att inse värdet av att ungdomar åker kollektivt. Att unga människor är nöjda med kollektivtrafiken är avgörande för om de kommer att fortsätta att åka kollektivt även när de ökar sina inkomster och har råd med bil.

En annan grupp som ofta är helt beroende av SL för sina resor är dem med behov av försörjningsstöd. Utan SL-kort blir man lätt isolerad och tröskeln att komma tillbaka till arbete eller skola blir högre. SL måste arbeta aktivt för att förmå kommuner att inse värdet för individ och arbetsmarknad med att låta SL-kort ingå i normen för försörjningsstöd.

- Slopa krångliga och ologiska zoner och inför en enhetlig taxa för såväl SL-trafiken som färdtjänsttrafiken.
- Sänk priset på 30-dagarskortet och övrigt kortsortiment.
- Slå vakt om det enhetliga 30-dagarskortet.
- Öka antalet försäljningsställen så att alla länsbor får en rimlig möjlighet att kunna köpa biljetter och kort.
- Arbeta aktivt för att förmå kommuner att inse värdet med skolkort till skolungdom och vinsterna för individ och arbetsmarknad med att låta 30-dagarskortet ingå i normen för försörjningsstöd.

Modernisera SL

Vi Socialdemokrater sätter resenärerna i centrum. Fungerar inte kollektivtrafiken så fungerar inte livet för hundratusentals stockholmare. Några minuters snabbare resa till och från jobbet gör avgörande skillnad när man ska hämta på dagis, hinna handla och få ihop vardagen.

SL är alltför ofta stelbent. Socialdemokraterna vill bygga ett modernt SL som vågar tänka i nya banor. SL måste hela tiden utveckla trafiken, fordon och trafikmiljöerna samt den service man ska kunna få av såväl SL som de företag SL samarbetar med.

Sverige ligger i framkant vad gäller teknikutveckling. Många stockholmare ser det som självklart att kunna använda Internet och mobiltelefon överallt. I Stockholms tunnelbana fungerar, till skillnad från många andra tunnelbanor världen över, mobilnätet. Det underlättar människors vardag. Något trådlöst nät finns dock inte. Försök

har gjorts på busstrafiken mellan Stockholm och Norrtälje. De försöken bör utökas till spårtrafiken och andra delar av busstrafiken med fokus på i första hand direktbussar. Ny teknik bör också i högre grad nyttjas för att ge resenärer snabb och tillförlitlig information om störningar och alternativa resvägar.

En bra källa till trafikinformation är ofta radio. Den fungerar dock inte under jord. Tekniken för att åstadkomma radiomottagning i tunnelbanan finns och bör nyttjas.

Stockholms stad har i samarbete med ett reklamföretag tagit fram ett koncept med låncyklar, det vill säga cyklar som kan lånas för en kortare tid och som hämtas och lämnas i särskilda cykelställ. Samarbete med SL gör att man kan läggs till tjänsten på sitt SL Access-kort. Systemet finns dock bara i Stockholms innerstad. Vi Socialdemokrater tycker att låncyklar utgör ett bra komplement till kollektivtrafiken och att det skulle kunna införas på fler håll i länet, framförallt vid olika bytespunkter inom kollektivtrafiken och vid spårtrafikens stationer. SL i samarbete med berörda kommuner är den naturliga parten att driva frågan om ett utökat låncykelsystem.

SL släpar efter med flera viktiga trafikinvesteringar. Trots att pengarna har funnits har viktiga förbättringar försenats. Vi Socialdemokrater menar att SL måste säkerställa en fullgod personalbemanning. SL måste anställa kompetenta projektledare och inrätta en mer effektiv organisation. Annars kommer fler trafikförbättringar att försenas.

Den moderatledda majoriteten struntar i framtidsfrågorna. All kraft har istället lagts på att sälja ut och stycka upp SLs verksamheter. Genom att handla upp biljettkontrollen och kundtjänsten går värdefull kompetens förlorad och möjligheterna till kvalitetsutveckling försämras. Helheten och servicen går förlorad, när som nu blivit fallet, ett privat väktarbolag ska utföra biljettkontroller. Resenären ser inte skillnad på olika typer av SL-personal och förväntar sig att även väktarbolagets personal ska kunna ge trafik- och störningsinformation. Både biljettkontrollen och framförallt SL Kundtjänst har utifrån sina täta resenärskontakter en unik kunskap om verksamheten i allmänhet och i hur olika trafikförsämringar har mottagits i synnerhet. Vi Socialdemokrater vill ta tillvara den kunskapen i kvalitetsutvecklingsarbetet. Mycket talar också för att utförsäljningarna riskerar att öka SLs kostnader på sikt. Då riskerar stockholmarna att få ytterligare höjda priser. Det är helt fel väg att gå.

- Inför ny teknik i tunnelbanan och möjliggör radiomottagning även under jord.
- Utveckla de försök som gjorts på bussar med trådlöst nät till att omfatta fler delar av SL-trafiken.

- Utred möjligheterna att erbjuda lånecyklar vid bytestpunkter och spårstationer i SL-trafiken, kopplat till SL Access-kortet.
- Skapa en tydlig SL-identitet bland alla dem som på olika sätt arbetar inom SL-trafiken och utveckla former för att nyttja deras kompetens och ta del av deras resenärsnära kontakter i SLs kvalitetsarbete.

Tunnelbanan är inte färdigbyggd

I dag trängs stockholmarna i rusningstid på bussar och i spårtrafiken. Därför krävs det stora investeringar för att bygga ut och förbättra kollektivtrafiken. Det handlar om utbyggd tvärbana och tunnelbana och om renoveringar av befintliga system. Resmöjligheterna måste öka samtidigt som restiderna kortas och punktligheten i kollektivtrafiken förbättras.

Moderaterna säger att tunnelbanan är färdigbyggd och skjuter angelägna satsningar på framtiden. Vi Socialdemokrater menar att vi måste bygga nytt, planera för framtiden och utöka busstrafiken redan idag för att minska den svåra trängseln.

Uppförandet av Nya Karolinska Sjukhuset i kombination med långtgående planer på en stor utökad bostadsbebyggelse vid Norra Station kräver att en helt ny kapacitetsstark infrastruktur byggs för att trafikförsörja området. Flera studier har visat att en tunnelbana från Odenplan är den absolut bästa lösningen. Trots det har den moderatledda majoriteten slopat den planerade utbyggnaden av tunnelbanan till Karolinska och Norra stationsområdet och förklarat tunnelbanan färdigbyggd. Socialdemokraterna anser inte att tunnelbanan är färdigbyggd och vill fortsätta arbetet med att dra tunnelbanan vidare mot Karolinska.

I framtiden kommer det att behövas kollektiva tvärförbindelser som är minst lika kapacitetsstarka som tunnelbanan. Vi Socialdemokrater vill därför utreda en tunnelbanering runt hela Stockholm, men även undersöka möjligheterna till tunnelbana till Nacka, Barkarby och även till Täby/Arninge.

- Fortsätt planeringen för utbyggd tunnelbana till Karolinska.
- Utred en framtida utbyggnad av kapacitetsstarka tvärförbindelser med särskilt fokus på en tunnelbanering.

Bygg Spårväg Syd

Ett stort problem i Stockholms kollektivtrafik är bristen på tvärförbindelser. Det leder till att fler än nödvändigt tvingas åka igenom centrala Stockholm för att nå sin slutdestination. Den satsning på tvärbana som inletts är helt nödvändig och måste fortsätta. Behoven i södra Stockholm har länge ignorerats. Det ger långa restider och sämre utvecklingsmöjligheter i området. Vi Socialdemokrater anser att en av de mest

prioriterade satsningarna på infrastruktur är Spårväg Syd mellan Älvsjö och Flemingsberg via Skärholmen. Tillsammans med Södertörnsleden skulle det ge positiva effekter för hela Södertörns utveckling.

Fram till dess att Spårväg Syd finns på plats måste busstrafiken i området förstärkas. Socialdemokraterna vill inrätta direktbussar mellan de regionala kärnorna i området. De tvärförbindelser med buss som finns idag går alldeles för långsamt då de gör alltför många stopp längs vägen. Det är givetvis inte rimligt att det tar tre gånger så lång tid att göra samma resa kollektivt som det gör med bil.

- Påbörja bygget av Spårväg Syd senast 2013.
- Inrätta, i väntan på Spårväg Syd, expressbussar mellan de regionala kärnorna i södra Stockholm.

Alla ska älska SL

Trots allt fler nöjda resenärer så ökar inte SL:s popularitet i samma takt. Resenärerna är nöjda med trafiken, med sin busslinje eller spårlinje men SL uppfattas fortfarande inte som ”ett företag som anstränger sig lite extra”.

Att åka kollektivt måste vara såväl kvalitativt som prismässigt konkurrenskraftigt gentemot bilen. Mot den bakgrunden måste frågan om varumärket SL betonas. Ett aktivt och systematiskt varumärkesbyggande lyser dock med sin frånvaro. Det vill vi Socialdemokrater ändra på. Vi måste bort från associationerna till krångel och byråkrati som de ologiska zonerna och bristande betalningsmöjligheter har skapat. SL ska istället vara välkomnande och tillgängligt. Varumärket SL ska ge associationer till nyckelord som klimatsmart, smidigt, tryggt, billigt, pålitligt och enkelt.

- Inled ett offensivt arbete med att förstärka och förbättra varumärket SL.

Utnyttja SL Access fullt ut

Det är ett stort misslyckande att SL Access försenats så kraftigt. När systemet successivt börjar fungera är det viktigt att prioritera länets ytterdelar som under mandatperioden haft stora problem med att lösa biljetter. SL har varit alltför saktfärdigt i att hitta flera försäljningsställen och underlätta för resenärerna att få del av hela biljett-sortimentet.

SL-access innebär nya möjligheter när det är fullt infört och det gamla systemet med magnetkort och remsor är borta. I dag kan man på vissa hårt belastade hållplatser stiga på bussen bak genom att en trafikvärd viserar biljetterna. Genom att istället montera minst två kortläsare vid alla bussarnas dörrpar kan biljettviseringen effektiviseras ytterligare och hållplatsstoppen kortas. Då slipper resenärerna köa för att visa

färdbeviset. På så vis blir påstigningen snabbare, hållplatsstoppen kortare och trafikflödet bättre. Andra städer där man inför liknande system har ambitionen att halvera uppehållstiderna vid hållplatserna.

När SL Access är infört fullt ut öppnas dessutom flera möjligheter till att förbättra kort- och biljettsortimentet med till exempel prenumerationer, rabatter och förlustgaranti.

- Prioritera länets ytterdelar i den fortsatta utbyggnaden av SL Access.
- Utnyttja SL Access fullt ut och möjliggör påstigning och biljettvisering vid alla bussarnas dörrar.

Bekämpa fusket – inte trogna resenärer

Fusket i SL-trafiken måste bekämpas. De allra flesta resenärer betalar, men plankningen är ett fortsatt stort problem. Det är bedrövt att den moderatstyrda majoriteten bara har ägnat sig åt symbolpolitik i frågan under mandatperioden. Nu måste SL pröva nya sätt att minska fusket.

SL måste snarast ta fram fakta om var och hur det fuskas och vid vilka tider. Först då kan effektiva och kostnadsmotiverade insatser sättas in mot fuskåkarna. Den borgerliga majoriteten har konsekvent struntat i att ta reda på fakta och har i blinda köpt in dyra höga spärrar och överlåtit biljettkontrollen till Securitas. De har krävt att spärrarna ska stängas snabbare med klämda resenärer som följd. De slösar med trogna resenärers tålamod och med SLs pengar.

Vi Socialdemokrater vill inte att privata vaktbolag sköter biljettkontrollen. Det riskerar bara att konflikterna i trafiken ökar. Vi vill istället ha en biljettkontroll som är mer effektiv och som bygger på kunskap om fusket. Biljettkontrollen måste också vara en integrerad del av verksamheten och kunna ge svar på frågor och annan service. Trogna resenärer ska besvärmas så lite som möjligt, men ändå kunna vara säkra på att fuskarna åker fast. Viktigast är att det är enkelt och smidigt att göra rätt för sig. Då ökar också betalningsviljan.

Arbetet med att bekämpa fusk måste syfta till att öka andelen betalande resenärer. Vid införandet av SL Access kommer det bli möjligt att prenumerera på SL:s kortsortiment. SL bör utreda hur en nedsättning av böter för fuskåkandet kan se ut om den bötfällda istället tecknar en långsiktig prenumeration på SL-kortet.

Systemet med personell biljettvisering är föråldrat. När SL Access har införts fullt ut behöver inte personal stämpla några biljetter. Då bör krav införas på att man inte får

vistas innanför spärrarna eller ombord på fordon utan att ha en giltig biljett även om spärren för tillfället är obemannad.

- Ta reda på fakta om fusket och kartlägg vilka grupper som fuskar och ta fram uppgifter om vilka tidpunkter, platser och trafikslag som berörs i högre grad än andra.
- Bekämpa fusket med en mer flexibel biljettkontroll vars insatser bygger på fakta.
- Utred en nedsättning av bötesbeloppet vid fuskåkandet mot tecknande av ett långsiktigt abonnemang på SL-kort.
- Inför krav på giltig biljett innanför spärrlinjen och på alla fordon när SL-Access har införts fullt ut.

Släpp fram fler bussar

I rusningstid lider busstrafiken av svåra framkomlighetsproblem. Det gäller framförallt innerstaden, men många andra delar av länet är också hårt drabbade såsom trafiken på Skurubron eller vid Ekerövägen in mot Stockholm. Vi Socialdemokrater vill inleda ett samarbete med kommunerna för att förbättra framkomligheten, öka antalet kollektivtrafikfält och få trafiken att flyta smidigare.

Den borgerliga majoriteten i Stockholms stad har inte prioriterat dessa frågor. Det syns på punktlighetssiffrorna för busstrafiken i innerstaden som är under all kritik. Det är väldigt trångt på tunnelbanan över innerstadssnitten. Med bättre framkomlighet för bussarna skulle den trafiken kunna utökas för att avlasta tunnelbanan. SL måste därför ställa hårdare krav på Stockholms stad att förbättra framkomligheten för bussarna.

Det är trångt på fler ställen än tunnelbanan. Trafikutbudet måste ständigt anpassas till efterfrågan. Vid låg efterfrågan bör turtätheten minskas eller linjer dras in för att de resurserna istället ska kunna satsas på mer lönsam trafik där efterfrågan är stor. På så sätt kan SLs utbud ständigt förbättras och utökas.

- Ställ hårdare krav på Stockholms stad att förbättra framkomligheten för bussarna.
- Utöka busstrafik som avlastar tunnelbanan i rusningstid när framkomlighetsproblemen är lösta.
- Intensifiera utbudsöversynen i syfte att omprioritera. Den trafik som berörs ska vara sådan busstrafik som har alternativa färdvägar – det vill säga buss trafik som kör parallellt med spårtrafik eller stombuss.

Städa upp Slussen

Slussen är Sveriges näst största kollektivtrafikknutpunkt. Varje dag passerar 134 000 människor Slussen. De möts av en illaluktande, skräpig och smutsig miljö. Värst är det i gångarna ovan och under jord och i anslutning till bussterminalen och perongen till Saltsjöbanan. Skräp ligger i drivor, papperskorgar saknas eller är ofta överfulla och mörka och undanskymda hörn används som offentliga toaletter.

Det skapar obehag och otrygghet och stanken är avskyvärd. Det kan inte vara rimligt att SLs resenärer ska tvingas hålla för näsan när de passerar Slussen.

Den borgerliga majoriteten i såväl stadshuset som landstinget verkar ha slagit sig till ro med att Slussen ska byggas om. Under tiden förfaller Slussen allt mer. Vi Socialdemokrater kräver att SL och staden måste börja samarbeta och ta krafttag mot nedskräpningen, klottret och stanken av urin. Mycket skräp kommer från snabbmatsrestauranger och affärer i närområdet. De måste också ta sitt ansvar.

- Städa upp Slussen! Måla om, se över belysning, montera papperskorgar, åtgärda bristen på toaletter och se till att alla ytor rengörs regelbundet.

Lyssna på kommuner och resenärer

En genomtänkt och välgrundad planering av SL-trafikens utbud, liksom kontinuerliga effektiviseringar, kräver gedigen kunskap om utvecklingen i berörda områden och om medborgarnas önskemål och behov. Denna kunskap finns hos lokala trafikpolitiker och kommunföreträdare.

I och med att den borgerliga majoriteten har lagt ned regionstyrelserna har en viktig kontaktyta gått förlorad. De kommunsamråd som de borgerliga infört istället har i de flesta fall visat sig fungera dåligt. Det innebär i realiteten att medborgarna inte får komma till tals om trafikutbudet. Samråden med kommunerna måste prioriteras och det måste skapas en tydlig koppling mellan samråden och utbudsplaneringen.

Även landstinget måste involveras i utbudsplaneringen. Den vårdinrättning som på kartan ligger närmast kan på grund av bristande förbindelser vara svåråtkomlig. SL måste tillsammans med landstinget planera för ett trafikutbud till större vårdinrättningar som svarar mot patienternas behov.

Om kollektivtrafiken ska underlätta vardagen för olika typer av resenärer måste utbudsplaneringen ta hänsyn till att olika grupper har skilda resmönster. Det handlar om skillnader mellan unga och äldre men kanske framförallt om skillnader i män och kvinnors resmönster. Tillgång till könsuppdelad statistik är därför av vikt för kollektivtrafiken. Färdtjänsten har erfarenhet av ett långtgående arbete med uppdelad stati-

stik, vilket varit synnerligen användbart för såväl prognoser som planeringen av Närtrafiken. Det arbetssättet bör SL utveckla vidare. SL borde också utveckla möjligheterna för resenärerna att lämna synpunkter och förslag och hitta sätt att systematiskt och regelbundet sammanställa dessa.

- Intensifiera samverkan med kommuner, näringsliv och organisationer om SL-trafikens utveckling.
- Samarbeta med landstinget för att sörja för god trafikförsörjning till olika vårdinrättningar.
- Skapa en tydlig koppling mellan samrådsarbetet och utbudsplaneringen.
- Ta hänsyn till olika gruppers skilda resmönster och ta fram könsuppdelad statistik.

Ställ krav på den borgerliga regeringen

Vi Socialdemokrater står bakom principen om statsbidrag på 50 procent till anläggning av spår samt till fordon och depå. Den borgerliga regeringen har slopat principen och flertalet objekt står idag med oklar finansiering – eller utan finansiering alls. SL måste verka för att principen om delad kostnad mellan staten och landstinget upprätthålls.

- Säkerställ statsbidrag om 50 procent av kostnaderna för anläggandet av spår, depå och inköp av fordon för:
  - Tvärbana Norr - Solnagrenen
  - Tvärbana Ost/Saltsjöbanan
  - Tvärbana Norr – Kistagrenen
  - Pendeltågstation Vega
  - Bussterminal Slussen
  - Lidingöbanan
  - Tunnelbana till Karolinska
  - Snabbspårväg Syd
  - Tvärspårväg Solna – Universitetet.

Tänk nytt om miljön

SL är ett bolag med stor energiförbrukning. SL måste ständigt arbeta för att öka andelen trafik som drivs med förnyelsebara drivmedel. Som en stor aktör har SL även ett ansvar att bidra till en positiv utveckling i branschen som helhet.

Genom tekniska framsteg finns det idag goda möjligheter för SL att utvecklas som energiproducent. Ett utredningsarbete kring detta bör initieras för att se närmare på samtliga lösningar som skapar energi som solpaneler, värmepumpar från berggrund och frånluft. Den värme som för tillfället inte behövs kan matas in i ett fjärrvärmesystem. Solceller som producerar el kan monteras på till exempel SLs byggnader, på

pendel- och tunnelbaneperronger och på hållplatsstolpar. Att anlägga solpaneler på SLs byggnader har ett starkt symbolvärde. Ett samarbete med kommunerna om utvecklingen av solpaneler kan vara fruktsamt eftersom kommunerna ansvarar för gatu- och parkbelysning.

SL ansvarar även för färdtjänsten. Färdtjänstresor sker i huvudsak med taxi. Tidigare har man framgångsrikt arbetat med miljöbonus till de taxiföretag som ställer om till förnyelsebara drivmedel. Utvecklingen får inte stanna av.

- Öka andelen trafik som drivs med förnyelsebara drivmedel och medverka aktivt till att bygga ut produktion och distribution av biogas och etanol.
- Initiera ett utredningsarbete i syfte att utveckla SL som energiproducent.
- Fortsätt arbetet med att minska koldioxidutsläppen från fossila bränslen i färdtjänsttrafiken.

Öka tryggheten

Många resenärer upplever SL-trafiken som otrygg. Framförallt under sena kvällar och nätter. Kvinnor är mycket mer rädda än män. Det gör att många kvinnor undviker att åka kollektivt på kvällar och nätter och det begränsar deras frihet att röra sig fritt i samhället. Det är helt oacceptabelt.

Vi Socialdemokrater initierade föregående mandatperiod en kraftig utbyggnad av övervakningskameror på bussar och i spårtrafiken samt inrättade Trygghetscentralen där man i realtid kan övervaka vissa stationer. Kameror och annan övervakning är en viktig del men mest avgörande för upplevelsen av trygghet är att det finns synlig SL-personal ute i SL-trafiken. Socialdemokraterna vill utöka andelen synlig personal i SL-trafiken.

Undersökningar visar att kvinnor är mer rädda på väg till och från stationer och hållplatser än de är i själva trafiken. Här behöver SL samarbeta med kommuner och stadsdelar för att skapa trygga miljöer i anslutning till SL-trafiken. Det handlar om belysning och undanröjande av buskage och liknande som skymmer fri sikt över gångvägen, men också om samarbete med nattvandrande organisationer och andra lokala trygghetsprojekt.

- Fortsätt kamerautbyggnaden och utveckla Trygghetscentralen.
- Initiera ett samarbete med kommuner och stadsdelar för att skapa trygga miljöer i anslutning till kollektivtrafiken.
- Utöka andelen synlig personal i SL-trafiken i takt med att ny teknik gör att andra personalkategorier frigörs.

Ta dödsfallen på allvar och intensifiera säkerhetsarbetet

Varje år inträffar flera allvarliga olyckor i SL-trafiken med personskador och dödsfall som följd. Framförallt berörs den spårbundna trafiken.

Alltför många genar över spåren trots att det är förenat med direkt livsfara. Mycket av det preventiva arbetet riktas mot barn. I flera av de olyckor som skett på grund av spårspring är dock vuxna inblandade. Det är extra olyckligt eftersom sådant agerande kan motverka det attitydarbete gjorts gentemot barn och ungdomar. Vi Socialdemokrater tycker att det behövs bättre insatser för att komma till rätta med spårspringet. Vi vill se utökad kameraövervakning och tätare kontroller av anläggningarnas säkerhet.

Flera olyckor har tyvärr även inträffat när personer korsar spår på avsedd plats. Roslagsbanan verkar vara extra drabbad. Vi Socialdemokrater kräver en översyn av de övergångar som saknar bommar. SL måste överväga att i vissa fall byta ut gångfällor mot bommar. I andra fall kan det räcka med förstärkningar av säkerhetssystemen med ljus- och ljudvarningar.

Den moderatledda majoriteten har utlovat sittplatsgaranti på bussar som kör över 70 km/h. Det löftet är ännu inte uppfyllt och kraftiga insatser måste sättas in för att nå målet. Mål bör även sättas upp för när alla bussar som kör över 70 km/h ska ha utrustats med säkerhetsbälte. Det finns också allvarliga problem med bussar som inte följer rådande hastighetsbegränsningar. Här måste dialogen med entreprenörerna förbättras.

- Arbeta utifrån en nollvision – inga döda i kollektivtrafiken.
- Inled ett samarbete med Banverket för att informera även vuxna om farorna med att gena över spår och nyttja SLs sidor i Metro för att informera om farorna.
- Uppvakta Banverket med önskemål om mer kameraövervakning av spåren.
- Intensifiera arbete med spårbedrädelarm i tunnelbanan.
- Inventera alla spårövergångar och se vilka förstärkningar som kan göras och behövs ur säkerhetssynpunkt.
- Se över säkerhetslinjerna på samtliga perronger och se till att dessa är tydliga samt informera om vikten av att respektera dem.
- Ta fram en plan för när alla bussar i trafik på vägar med hastighetsbegränsning över 70 km/h ska ha utrustats med säkerhetsbälte.

Underlätta för resenärerna under byggtiden av Citybanan

Byggandet av Citybanan är helt nödvändigt för att långsiktigt komma tillrätta med problemen med bristande punktlighet i pendeltågstrafiken. Bygget är tekniskt kom-

plicerat och kommer att påverka boende och SL-resenärer i hög utsträckning. SL får inte riskera att tappa resenärer på grund av störningarna.

Viktigast är att resenärerna får adekvat realtidsinformation om störningar och alternativa resvägar. Alla möjliga kanaler måste nyttjas. Förare måste få relevant information för att styra resenärer via utrop så att trafiken flyter smidigt. Trafikvärdarna behöver bli fler och de måste snabbt få tillgång till information för att kunna hjälpa resenärer på plats.

Samtidigt måste skyltar, pratorer, mitt-SL, reseplaneraren och störningsinformation via andra kanaler hållas ständigt uppdaterade. För detta måste resurser avdelas på SL med enda uppgift att ge relevant information under perioderna med avstängningar och störningar. Inom ramen för SL Kundtjänst skulle en sådan funktion kunna inrymmas.

Bygget av Citybanan kommer att medföra ett visst behov av ersättningstrafik. Ibland måste man överväga direktbussar även mellan andra delar än de som berörs av avstängningen för att lätta på det ökade trycket som kan uppstå i andra delar av trafiken.

- Skapa inom ramen för SL kundtjänst särskild resenärsnära realtidsinformation via en mångfald av kanaler för att få trafiken att flyta smidigt under byggandet av Citybanan.
- Planera för tillgänglig och effektiv ersättningstrafik vid alla stora stopp och avstängningar med anledning av byggandet av Citybanan.

Säkerställ respekten för internationell rätt

Ett av de företag som lade anbud i upphandlingen av ny operatör av tunnelbanan hade ett dotterbolag som bröt mot internationell rätt. Dotterbolaget skulle ansvara för drift och underhåll av en spårväg som byggs på ockuperad mark i östra Jerusalem. I dag har berört företag dragit sig ur projektet. Mycket på grund av den rättmätiga kritik som bland annat vi Socialdemokrater riktat mot agerandet.

Socialdemokraterna anser att den ovan beskrivna situationen inte får upprepas. SL måste för framtiden ha tydligare regler kring vad som diskvalificerar ett företag från upphandlingsprocessen. Det är stora internationella företag och koncerner som visar intresse och dessa har verksamhet över hela världen. Att bara ställa krav på att deltagande företag ska följa de lagar och förordningar som gäller i Sverige är inte tillräckligt. Vi får inte hantera skattebetalarnas pengar så oaktsamt att de riskerar bidra till kränkningar av folkrätten.

- Utred hur krav på respekt för internationell rätt kan implementeras vid upphandlingar med utgångspunkt bland annat i FN:s Global Compact-program.

Glöm inte färdtjänsten

Den moderatledda majoriteten har på lagvidrigt vis och med snäva tidsmarginaler genomfört en sammanslagning av färdtjänsten och SL. Fortfarande är mycket oklart och ofärdigt. Det är en utsatt grupp som den borgerliga politiken handskas synnerligen ovarsamt med. Fungerar inte färdtjänsten så fungerar inte vardagen för personer med funktionsnedsättning.

Det senaste året har färdtjänsten haft stora problem med klagomål på beställningsväxlar i bland annat Moldavien. Nu överväger de borgerliga att sälja ut färdtjänstens kundtjänst. Fokus borde istället ligga på att avhjälpa de problem som uppstått i beställningsväxlarna och inte på att i det utsatta läget förvärra situationen.

Socialdemokraterna tycker att kvalitet ska gå före pris och vill ställa hårdare krav vid upphandlingar. En färdtjänst man kan lita på förutsätter dessutom att dialogen med brukarorganisationerna ökar och att brukarnas synpunkter tas tillvara och används för att utveckla färdtjänsten i en positiv riktning. De förare som arbetar för färdtjänsten bör genomgå adekvat utbildning. I planeringen av denna bör brukarorganisationerna beredas möjlighet att påverka.

Det är av yttersta vikt att brukarna av färdtjänsten får en god service och att de kan lita på att förarna har rimliga arbetsvillkor. Det är svårt att prestera väl i ett serviceyrke med dålig arbetsmiljö eller osäkra anställningsförhållanden. Det är därför en trygghet även för resenären att veta att avtal och regelverk efterlevs och att det är schyssta villkor i branschen som helhet. Av leverantörer ska krävas att arbetstagarna som utför entreprenad inom landstinget erhåller sociala villkor som lägst uppfyller normal standardnivå i tillämpliga branschavtal.

Kostnaden för färdtjänst är relaterad till priset på SL:s 30-dagarskort. Den borgerliga majoritetens ständiga höjningar har drabbat även dem som reser med färdtjänsten. Vi Socialdemokrater vill att kopplingen mellan SL:s månadskort och det månatliga högkostnadsskyddet inom färdtjänsten ska kvarstå och vill sänka priset. Samtidigt vill vi slopa tremilsgränsen och införa enhetstaxa även i färdtjänsten.

Socialdemokraterna vill se en snabbare utbyggnad av Närtrafiken med särskilt fokus på så kallade flexlinjer.

- Ställ högre krav på kvalitet vid upphandlingar och låt inte priset ensidigt avgöra.

- Behåll kundtjänsten i egen regi och utveckla tillgängligheten.
- Utbilda förare inom färdtjänsten i bemötandefrågor och släpp in brukarorganisationerna i planeringen av utbildningen.
- Utveckla nya former för dialog med brukare och brukarorganisationer för att säkerställa att synpunkter i frågor som rör så kallad mjuk kvalitet blir en del av kvalitetsarbetet.
- Ställ krav som säkerställer att leverantörer lever upp till standardnivå i tillämpliga branschavtal vid upphandlingar.
- Behåll kopplingen mellan SL:s månadskort och det månatliga högkostnads-skyddet och inför enhetstaxa.
- Bygg ut Närtrafiken med särskilt fokus på flexlinjer.

3.3.2 Färdtjänstnämnden

Färdtjänstverksamheten är sammanförd med SL. Nämnden har numer bara ansvar för myndighetsutövningen.

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Ändring 10/08
SLL-externa intäkter	155	82	0	-99,8%	-99,9%
SLL-interna intäkter	1 013	531	23	-95,8%	-97,8%
- varav landstingsbidrag	1 000,5	525,5	22,5	-95,7%	-97,7%
<i>Summa intäkter</i>	<i>1 168</i>	<i>613</i>	<i>23</i>	<i>-96,3%</i>	<i>-98,1%</i>
Personalkostnader	-55	-40	-14	-65,7%	-75,4%
Övriga kostnader inkl. finansnetto	-1 073	-573	-9	-98,5%	-99,2%
<i>Summa kostnader</i>	<i>-1 128</i>	<i>-613</i>	<i>-22</i>	<i>-96,4%</i>	<i>-98,0%</i>
Resultat	40	0,4	0,4		

Under mandatperioden har handläggningstiderna varit alarmerande långa och skapat stort och onödigt lidande hos brukarna. Trots massiva klagomål kvarstod problemen under mycket lång tid. Personalstyrkan är liten så sjukskrivningar och liknande ger snabbt utfall i handläggningstiderna. Det måste man ha bättre planering för. Uppsatta mål för handläggningstider måste följas noggrant, vikariepoolen förstärkas och åtgärder sättas in snabbt vid behov.

- Följ handläggningstidernas utveckling noggrant och sätt in åtgärder direkt om utfallet avviker från uppsatta mål.

3.3.3 Waxholms Ångfartygs AB

Waxholmsbolaget (WÅAB) är en nyckelaktör i strävan mot en tillgänglig och levande skärgård. Väl fungerande kollektivtrafikresande i skärgården är nödvändigt för att

människor ska kunna bo och verka i skärgården. Det är också en förutsättning för att skärgården ska vara tillgänglig för människor utan egen båt. Kollektivtrafiken till sjöss gör det möjligt att leva och bo i skärgården året runt samtidigt som den möjliggör för både länsinvånare och turister att ta del av skärgårdens unika miljö. Utgångspunkten för planeringen av WÅAB:s trafikutbud ska vara att bidra till en levande skärgård.

- Höj landstingets tillskott till Waxholmsbolaget med 4 miljoner kronor för att klara en fullgod kollektivtrafik till sjöss.

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Ändring 10/08
Tillskott från SLL	197,5	212,1	216,1	1,9%	9,4%
Övriga intäkter	111	112	117	4,5%	5,8%
<i>Summa intäkter</i>	<i>308</i>	<i>324</i>	<i>333</i>	<i>2,8%</i>	<i>8,1%</i>
<i>Summa kostnader</i>	<i>-264</i>	<i>-282</i>	<i>-289</i>	<i>2,5%</i>	<i>9,5%</i>
<i>Summa kapitalkostnader</i>	<i>-37</i>	<i>-42</i>	<i>-44</i>	<i>4,8%</i>	<i>18,9%</i>
Resultat	7	0	0		

Fortsätt det ambitiösa miljöarbetet

WÅAB har länge bedrivit ett ambitiöst miljöarbete, bland annat genom att prova förnybara drivmedel. Detta målinriktade arbete placerar WÅAB bland världens mest miljövänliga sjötransportföretag. Miljöarbetet omfattar också andra områden, bland annat att minska de buller- och vågstörningar som uppkommer i samband med fartygstrafiken. Socialdemokraterna vill att WÅAB:s ambitiösa miljöarbete ska fortsätta också under år 2010 och att bolaget ska arbeta för att hitta nya miljövänliga lösningar för skärgårdstrafiken.

- Fortsätt det ambitiösa miljöarbetet och sträva mot en ökad användning av förnybara bränslen.

Förbättra tillgängligheten till skärgården

Tillgången till Stockholms unika skärgård är idag en klassfråga. Många människor i Stockholmsregionen ges aldrig eller mycket sällan möjlighet att besöka skärgården. Det beror både på okunskap om vilka möjligheter som finns och på att den personliga ekonomin. Här har WÅAB en viktig funktion. Såväl genom förbättrad information som genom utformningen av biljettsystem och biljettpriser bör WÅAB sträva mot att öppna upp skärgården för nya grupper av människor.

WÅAB har till dags dato genomfört ett omfattande och prisbelönat tillgänglighetsarbete för personer med funktionsnedsättning. Detta arbete ska fortsätta och bör ske i nära samråd med SL, färdtjänsten och berörda kommuner.

Markområden som frigörs i skärgården, framför allt områden som tidigare har använts av Försvaret, bör göras tillgängliga för allmänheten. Det är framför allt en uppgift för Skärgårdsstiftelsen, men WÅAB bör samarbeta med Skärgårdsstiftelsen för att säkerställa att dessa nya områden får en god försörjning av kollektivtrafik.

- Sträva, i samarbete med Skärgårdsstiftelsen, efter att öka besöken i skärgården av människor som tidigare haft små eller inga möjligheter att besöka skärgården.
- Fortsätt tillgänglighetsarbetet för att underlätta för personer med funktionsnedsättning att använda sig av WÅAB:s trafik.
- Samarbeta med Skärgårdsstiftelsen i syfte att göra fler områden i skärgården tillgängliga för allmänheten.

Använd SL Access i sjötrafiken

Att göra skärgården tillgänglig för alla förutsätter att samarbetet med andra kollektivtrafikutövare förbättras. Därför vill vi att samarbetet med SL ska intensifieras.

WÅAB har ett stort behov av ett nytt biljettsystem. WÅAB bör använda sig av SL:s biljettsystem SL Access. SL har hittills visat tämligen lågt intresse för att WÅAB ska kunna använda systemet. Det är oacceptabelt. WÅAB ska kunna använda systemet så snart som möjligt. I samband med att det nya biljettsystemet tas i bruk bör en utredning göras av vilka nya typer av biljetter, till exempel ungdomsrabatter och kombinationsbiljetter mellan SL-trafiken och WÅAB, som möjliggörs med det nya biljettsystemet.

Nyligen har WÅAB:s trafik inordnats i SL:s reseplanerare. Det underlättar både resandet med WÅAB och skapar bättre möjligheter för kombinationsresor med SL och WÅAB. Arbetet bör utvecklas så att fler kombinationsresor görs möjliga.

- Använd SL Access som nytt biljettsystem för WÅAB.
- Utred kostnader och möjligheter för att införa ungdomsrabatter och utred vilka eventuella nya typer av biljetter som kan lanseras när det nya biljettsystemet tas i bruk.
- Arbeta för att WÅAB:s trafik ska samordnas bättre med annan kollektivtrafik.

Utred ökad andel eget tonnage

En diskussion har under en längre tid pågått vad gäller möjligheten att öka WÅABs eget tonnage. Det är viktigt att en ordentlig utredning genomförs för att belysa vilka konsekvenser en ökad andel eget tonnage skulle få för WÅAB och den kollektiva sjötrafiken.

- Utred möjligheten till och konsekvenserna av en ökad andel eget tonnage.

Öka möjligheterna till arbetspendling

Arbetet har påbörjats med att installera trådlöst bredband på några av WÅAB:s fartyg. Det är ett exempel på hur WÅAB:s fartyg kan anpassas för att underlätta arbetspendling. Vissa av WÅAB:s linjer används idag frekvent av arbetspendlare och arbetet bör fortgå för att öka antalet arbetspendlare på dessa och andra sträckor. För att möjliggöra en ökad arbetspendling måste också nya linjer och linjesträckningar övervägas. Ett exempel på en tänkbar sådan båtlinje skulle kunna sträcka sig utmed kusten mellan Stockholm och Nynäshamn.

- Vidta åtgärder för att möjliggöra en ökad arbetspendling med WÅAB.
- Fortsätt arbetet med att installera trådlöst bredband på WÅAB:s fartyg.
- Utred möjligheten att inrätta en ny båtlinje utmed kusten mellan Stockholm och Nynäshamn.

Bevara det sjöhistoriska kulturarvet

WÅAB är en kulturinstitution i Stockholm och Stockholms skärgård. Det historiska arv som kännetecknar bolaget kräver att särskilda resurser satsas som kan användas till att bibehålla delar av den unika fartygsflotta som används för att trafikera delar av WÅAB:s linjer.

- Håll de äldre fartygen Storskär, Norrskär och Västan i gott skick och använd dem i WÅAB:s reguljära trafik.

3.4 Regionplanenämnden

Regionplaneringens mål är att skapa en Stockholmsregion med en stark social, ekonomisk och miljömässig utveckling som är hållbar över tid. Socialdemokraterna vill se en utveckling som ger minskade klassklyftor och ökad jämställdhet. Social sammanhållning är en förutsättning för ett rättvist samhälle som har kraft att utvecklas. En stockholmsregion präglad av rättvisa, trygga invånare, hög kompetens och väl fungerande välfärdssystem står bättre rustat för att möta framtiden.

Dimensionen om en socialt sammanhållen region, där alla ges möjlighet att ta tillvara sina livschanser, är viktig för nämnden att utveckla. De grundläggande insikterna om att regionplaneringen ska vara ekonomiskt och miljömässigt hållbar måste också utgöra grund för arbetet.

Under nästa år avslutas arbetet med den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010. Arbetet med att förverkliga och fördjupa RUFS 2010 måste fortsätta, bland annat genom att Regionplanenämnden arbetar vidare med att ta fram så kallade handlingsprogram inom vissa, särskilt betydelsefulla, områden som behandlas i RUFS 2010. För att det arbetet ska kunna göras krävs att det finns tillräckliga resurser.

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Ändring 10/08
Intäkter	84	76	73	-3,8%	-13,0%
- varav landstingsbidrag	76,7	74,9	71,8	-4,1%	-6,4%
Kostnader	-84	-76	-73	-3,8%	-13,2%
Resultat	0,0	0,2	0,2		

Belys den sociala sammanhållningen som tillväxtfaktor

En av regionplaneringens viktigaste mål är att skapa förutsättningar för en region med hög social sammanhållning, små sociala klyftor och integration på bostads- och arbetsmarknaderna. Forskning visar att människors öppenhet för varandra och nya kulturer är avgörande för samhällets utveckling. Stockholmsregionen präglas idag av tolerans men ökade sociala klyftor och segregation riskerar att skapa spänningar och ökad ojämlikhet i regionen vilket inte bara drabbar enskilda utan också hotar att försämra regionens ekonomiska utveckling.

Social utveckling är en förutsättning för att den framtida regionala utvecklingen ska vara framgångsrik. Stockholmsregionen präglas idag av en kulturell mångfald. Det är en styrka som måste lyftas fram i samhällsplaneringen. Samhället måste bli bättre på att tillvarata den enorma kulturella kompetens som finns i befolkningen och som idag alltför ofta lämnas outnyttjad.

Regionplanenämnden ska verka för en jämlik region. Det innebär att ett genus- och rättviseperspektiv ska genomsyra arbetet och vägas in vid analyser, utredningar och beslut. Mäns och kvinnors utnyttjande av kollektivtrafik och annan infrastruktur skiljer sig åt. Det bör påverka och styra utformningen och planeringen av kollektivtrafiken och annan infrastruktur. HBT-personer och andra normbrytare utsätts för hatbrott och behandlas orättvist i samhället. Mönstren kan spåras ända ner till mobbing och utfrysning i vardagen, till exempel i skolan. Den långsiktiga samhällsplaneringen måste ta också dessa normbrytande grupper i beaktande.

- Öka Regionplanenämndens fokus på arbetet med regional tillväxt och social rättvisa.
- Belys den sociala sammanhållningens betydelse för regionens utveckling och som tillväxtfaktor och vilka konsekvenser det bör ha för regionplanearbetet.

- Beakta insatser för en effektiv och resultatriktad integrationspolitik, belys regionens framtida kompetens- och arbetskraftsförsörjning samt beakta kultur som en viktig faktor för regionens utvecklingskraft.
- Ta vara på den kulturella mångfald som präglar Stockholmsregionen i samhällsplaneringen.
- Låt Regionplanenämndens arbete genomsyras av ett jämlikhetsperspektiv, vilket bland annat innebär att genus-, rättvise- och HBT-aspekter ska finnas med vid beslutsfattandet.

Stärk medborgarnas inflytande över regionplaneringen

Socialdemokraterna vill att alla medborgare ska ges möjlighet att tycka till i planeringsarbetet. Vi vill därför att Regionplanenämnden ges i uppdrag att utarbeta nya strategier för hur kunskap kan föras ut till nya grupper, framför allt till barn och unga, samt hur dessa grupper i högre grad än idag kan involveras i samhällsplaneringen.

- Utveckla nya former för förankring av nämndens arbete på medborgarnivå i syfte att skapa större delaktighet i stads- och regionplaneringsfrågor.
- Öka Regionplanenämndens ansträngningar för att inkludera barn och unga i samhällsplaneringsarbetet.

Öka samarbetet inom hela östra Mellansverige

Stockholmsregionens framtida utveckling hänger nära samman med utvecklingen i hela östra Mellansverige. Planeringen av infrastruktur kräver ett ökat samarbete över länsgränserna då investeringar i Stockholm ofta är av nationell karaktär och påverkar trafiken i hela östra Mellansverige. Många resor och en stor del av transporter i Stockholmsregionen sträcker sig över länsgränserna och det är därför nödvändigt att regionplaneringen inte stannar vid länsgränserna. Gamla administrativa gränser får inte stå i vägen för en fortsatt sammanlänkning av länen i Mälardalen. En hållbar utveckling förutsätter att Stockholmsregionens framtid planeras i samarbete med de omgivande länen.

Stockholms län har en otydlig ansvarsfördelning i frågor kring regionens utveckling. Ingen aktör har full legitimitet att ta initiativ och företräda regionen utåt. Det är önskvärt att få till stånd en utveckling där ett direktvalt regionalt politiskt organ med samlad beslutskompetens kan föra regionens talan. En ny region som är geografiskt större än dagens Stockholms län bör eftersträvas.

- Beakta Mälardalsperspektivets betydelse i all regionplanering.
- Fördjupa samarbetet över länsgränserna kring regional utvecklingsplanering.
- Bistå med utredningskompetens i syfte att skapa ett en ny och större region.

Fördjupa kunskapen och expertisen

Regionplanekontoret besitter stor kunskap och expertis som kommer hela Stockholms läns landstings förvaltning, länets kommuner och andra organ till nytta. Varje år presenteras många skrifter och rapporter av mycket hög kvalitet. Det är viktigt att Regionplanenämnden upprätthåller sin unika kompetens på området, men samtidigt bör ambitionen vara att nå en bredare krets. Regionplanering har alldeles för ofta koncentrerats till en liten grupp stadsplanerare, arkitekter och andra experter.

Efter den borgerliga majoritetens plötsliga och ogenomtänkta överflyttning av trafikplaneringen från Regionplanenämnden till SL har Regionplanekontoret tappat delar av sin unika kompetens på området. SL:s roll som specialister på kollektivt resande blir också otydlig. Överflyttningen riskerar att försämra eller till och med hota planeringen för bättre fungerande vardagsresor både med kollektivtrafik och bil. Konsekvenserna av överflyttningen av ansvaret för trafikplaneringen från Regionplanenämnden till SL måste utvärderas.

- Utveckla Regionplanenämndens roll som expertorgan.
- Utvärdera konsekvenserna av överflyttningen av ansvaret för trafikplaneringen från Regionplanenämnden till SL.

Arbeta för en hållbar utveckling

Arbetet med en långsiktigt hållbar utveckling i Stockholms län förutsätter samverkan mellan olika samhällsnivåer och aktörer. Bebyggelse- och trafikplaneringen liksom utvecklingen av energisystem måste utgå från vad som är långsiktigt hållbart – ekologiskt, ekonomiskt och socialt. Utsläpp från uppvärmning är fortfarande ett av våra största miljöproblem. Ett uthålligt energisystem kräver förnyelsebara bränslen.

- Beakta särskilt hållbar utveckling – socialt, ekonomiskt och miljömässigt – i nämndens arbete.
- Verka för att de regionala miljömålen nås, att icke förnybara resurser återanvänds, att användningen av miljöbelastande och klimatpåverkande ämnen fasas ut och att utsläpp av sådana ämnen successivt minskas.
- Verka för att fjärrvärmesystem byggs ut och att olika fjärrvärmenät i regionen byggs samman.
- Genomför en översyn av länets gröna kilar i syfte att stärka skyddet för den mest skyddsvärda marken.
- Utveckla metoder för att dra nytta av den hållbara livsstilen i täta livsmiljöer, som till exempel miljonprogramsområdena.

Arbeta för en bättre bostadsförsörjning

Stockholms län fortsätter att växa. Nya bostäder behövs för att tillgodose de ökande behoven. Idag är bostadsbristen ett hinder för Stockholms utveckling och tillväxt. Huvudansvaret för markplanering och bostadsförsörjning åligger primärkommunerna, men Regionplanenämnden bör ta aktiv del i det långsiktiga arbetet, samt verka som en samordnande kraft.

- Ta fram underlag och verka för en fördjupad dialog med länets kommuner och andra aktörer kring bostadsförsörjningen och beakta särskilt behovet av billigare bostäder.
- Stöd och delta aktivt i arbetet om kommunerna i länet vill skapa ett regionalt bostadsbolag.
- Framhåll alltid vikten av tillgänglighet till kollektivtrafik vid dialog med kommunerna kring bostadsbyggande.

Glöm inte det internationella perspektivet

Stockholmsregionens utveckling är beroende av utvecklingen hos andra regioner runt om i världen, framför allt i våra närliggande länder. EU-samarbetet är på många sätt inriktat på regioner och regioners utveckling. Ett internationellt perspektiv bör genomsyra nämndens arbete.

- Samarbeta med de baltiska ländernas huvudstadsregioner och huvudstäder, S:t Petersburg och Warszawa/Mazovie.
- Jämför systematiskt stockholmsregionen med andra storstadsregioner som har liknande funktioner.
- Analysera EU-politiken och fortsätt samarbetet inom ramen för berörda EU-program – framför allt Interreg.
- Var en aktiv part i EU:s program för stöd till skärgården och bidra till ett ökat samarbete mellan Östersjöländerna.
- Bidra till att fördjupa det gränsöverskridande samarbete som bedrivs inom ramen för Nordiska Ministerrådets Skärgårdssamarbete.

Arbeta för en levande skärgård

Landstinget ska utveckla sin roll som aktör för skärgårdens framtid. De verktyg landstinget förfogar över är grundläggande för en fortsatt positiv utveckling i den storstadsnära glesbygd som skärgården i Stockholms län utgör.

Några områden som behöver utvecklas är transporter, elektronisk kommunikation och möjligheten att bo och arbeta i skärgården. Genom att samordna den ordinarie skärgårdstrafiken med kommunala skolskjutsar och postturer har transportservicen förbättrats i delar av skärgården. Vi vill se flera sådana lösningar.

- Låt Stockholms läns landstings delregionala utvecklingsplan för Stockholms kust och skärgård vara vägledande vid Regionplanenämndens ställningstaganden i skärgårdsfrågor.
- Ta fram en långsiktig strategi för att förbättra sambanden mellan skärgårdstrafiken och andra transportslag.
- Planera för att de befintliga hamnarna i regionen ska fortsätta att utvecklas på ett sätt som förbättrar transportarbetet i regionen.
- Motverka storskalig skogsavverkning och markberedning i Skärgården.
- Utveckla fraktbidraget så att det bidrar till att stödja näringslivsverksamhet och förbättrar levnadsmöjligheterna i skärgården.

3.5 Kulturnämnden

Stockholms läns landstings stöd till kulturen är av stor betydelse för kulturens funktion och utbredning i Stockholmsregionen. Kultur bidrar till att öka vår förståelse för samhället och omvärlden. Den ställer frågor och ger oss nya perspektiv på oss själva och människorna runt omkring oss.

Ett starkt kulturliv är också en viktig faktor för Stockholmsregionens attraktionskraft och utveckling. För att kulturen ska kunna utgöra en oberoende kraft måste den stödjas av det offentliga. Här har Stockholms läns landsting en betydelsefull roll.

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Ändring 10/08
Intäkter	369,3	380,3	394,0	3,6%	6,7%
- varav landstingsbidrag	355,0	367,5	381,3	3,8%	7,4%
Kostnader	-368,7	-380,1	-393,8	3,6%	6,8%
Resultat	0,6	0,2	0,2		

Gör kulturen tillgänglig för alla

Kulturnämnden ska arbeta aktivt för att utjämna skillnader i deltagande och utövande av kultur- och föreningsverksamhet mellan olika socioekonomiska grupper, mellan kvinnor och män, mellan flickor och pojkar. För att kulturen ska spridas i hela Stockholms län ska tyngdpunkten inom kulturnämndens bidragsgivning ligga på verksamhet med en länsövergripande inriktning.

- Se till att jämställdhetsperspektivet alltid vägs in vid beslut, informations- och statistikhantering.
- Arbeta aktivt för att utjämna skillnader i deltagande och utövande av kultur- och föreningsverksamhet mellan olika socioekonomiska grupper och mellan kvinnor och män.

Prioritera barn och ungdomar

Kulturnämndens verksamhet ska i huvudsak rikta sig mot barn och unga. Allt fler ungdomar känner sig idag otrygga och ungdomsvåldet drabbar många ungdomar och deras familjer hårt. För att motverka ungdomsvåld och otrygghet vill vi öka Kulturnämndens stöd till Ung Aktiv Kultur.

Vi vill också att ett nytt stöd till barn och ungdomar inrättas – ”snabba cash”. Stödet innebär att ungdomar kan ansöka om små summor för att genomföra mindre kulturaktiviteter. Stödet ska vara mycket lätt att ansöka om och pengarna kunna delas ut snabbt.

- Se till att ett barn- och ungdomsperspektiv genomsyrar hela Kulturnämndens verksamhet.
- Se till att hälften av kulturnämndens budget och 70 procent av kulturnämndens bidragsgivning går till barn- och ungdomsverksamhet.
- Inrätta ett nytt stöd till ungdomar, "Snabba Cash".
- Höj projektstödet till Ung Aktiv Kultur med 500 000 kronor.

Öka stödet till Stockholmsidrotten

Idrott har en mycket stor betydelse för många unga. Idrotten skapar samhörighet och bidrar till en bättre folkhälsa. Idrotten måste få stöd från samhället för att kunna utvecklas. Därför vill vi höja grundstödet till Stockholmsidrotten.

- Höj grundstödet till idrotten med 2 miljoner kronor 2010.

Gör Stockholm till ett filmcentrum

Stockholm kan utvecklas till ett filmcentrum i Sverige. Fler filminspelningar i Stockholmsregionen kommer att skapa nya arbetstillfällen, generera goodwill till Stockholmsregionen och bidra till att även andra kulturområden i regionen utvecklas ytterligare. I syfte att ta ansvar för och förstärka förutsättningarna för en aktiv sammanhållen filmpolitik i Stockholm och Mälardalen bör landstinget sträva efter att ingå som delägare i Film-pool Stockholm-Mälardalen AB.

- Anhåll om att Stockholms läns landsting ska få inträda som delägare i Film-pool Stockholm-Mälardalen AB från och med år 2010.

Stöd nycirkusen

Nycirkusen utvecklas och växer. Den riktar sig till unga människor och når hela tiden nya målgrupper, som får upp ögonen för vad nycirkus är och hur spännande det är.

Nycirkus är dock en ganska ny kulturyttring som behöver stöd från samhället för att kunna utvecklas.

- Prioritera stöd till nycirkus.
- Ta initiativ till en förstudie kring en framtida nationalscen för Cirkus och gatupformance tillsammans med berörda aktörer, branschorganisationen Manegen och aktiva kluster för cirkusutveckling.

Stöd folkbildningen i regionen

Folkbildningen i Stockholms län är viktig. Den har en viktig demokratisk funktion och måste göras tillgänglig för alla invånare i Stockholmsregionen. Det så kallade hälsopedagogiska programmet bidrar till att skapa nya konstnärliga uttryck och former samt en bättre folkhälsa.

- Öka stödet till folkbildning, föreningslivet och hälsopedagogiska programmet.

Förbättra omvärldsbevakningen och arbetet med EU:s fonder

Stockholmregionen är idag mångkulturell och vi menar att samhället måste genomsyras av en kosmopolitisk syn. En kosmopolitisk världsåskådning skapas i ett rikt och diversifierat kulturliv där nya idéer och perspektiv tillåts växa fram. En bra omvärldsbevakning är avgörande för att hitta nya sätt att arbeta och utveckla kulturpolitiken i vår region. Kulturförvaltningen i Stockholms läns landsting saknar idag en del av denna kompetens.

EU stöder många kulturinstitutioner genom olika former av bidrag. Bidragen möjliggör inrättandet av kulturprojekt. Kulturnämnden har hittills inte använt sig i tillräckligt hög utsträckning av den möjligheten för att finansiera delar av sin verksamhet. För att öka kompetensen att ansöka om EU-finansiering bör en särskild tjänst inrättas med den huvudsakliga arbetsuppgiften att utveckla Kulturnämndens kompetens inom detta område.

- Utveckla Kulturnämndens omvärldsbevakning.
- Inrätta en tjänst i kulturförvaltningen med syfte att öka EU-finansieringen av kulturverksamheten samt förbättra omvärldsbevakningen.

Utveckla Stockholms konserthus

Stockholms läns landsting har genom Kulturnämnden ett ekonomiskt ansvar för Stockholms konserthus. Konserthuset utvecklar hela tiden sin verksamhet och det är viktigt att Kulturnämnden följer och stöttar det arbetet. Förändringar av Konsert-

husets lokaler kan komma att göras och det är av stor betydelse att Kulturnämnden följer det arbetet.

- Följ utvecklingen av en utbyggnad av Stockholms konserthus.

Ta vara på möjligheterna i den nya kulturpolitiken

Regeringen har föreslagit ett ökat regionalt inflytande över fördelningen av resurser inom den statliga kulturpolitiken genom den så kallade portföljmodellen. Det är angeläget att landstinget tar vara på de möjligheter som detta erbjuder. Den nya inriktningen inom den nationella kulturpolitiken öppnar också möjligheter till en viss storregional kulturpolitisk samordning mellan flera län och landsting.

- Förbered landstinget för den utökade roll som erbjuds genom den nya nationella kulturpolitikens så kallade portföljmodell samt analysera möjligheterna av storregionala samarbeten i Mälardalsregionen.

3.6 Locum AB

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Ändring 10/08
Intäkter	207	226	236	4,7%	14,0%
Kostnader	-243	-220	-231	4,7%	-5,0%
Resultat	-36	5	5		

Locum AB ansvarar enligt avtal med landstinget för ekonomisk och teknisk förvaltning av landstingets fastigheter samt för genomförande av byggnadsinvesteringar enligt den av fullmäktige beslutade investeringsbudgeten. Inom ramen för sitt ansvarsområde svarar bolaget också för uthyrning och fastighetsutveckling samt försäljning av icke strategiska fastigheter.

- Fortsätt arbetet med fastighetsutvecklingsplaner (FUP).
- Starta en förstudie om byggnation av nytt akutsjukhus i Södertälje.
- Starta ett energieffektiviseringsprogram inom ramen för sitt miljöarbete.
- Effektivisera och reducera kostnader för administration.
- Säkerställ att läckagen av lustgas är lägre än 4 procent av den totalt inköpta mängden vid Danderyds sjukhus AB, Karolinska Universitetssjukhuset, Södersjukhuset AB samt Södertälje sjukhus AB.

3.7 Landstingsfastigheter (LFS)

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Ändring 10/08
SLL-externa intäkter	517	456	439	-3,6%	-14,9%
SLL-interna intäkter	2 257	2 053	2 053	0,0%	-9,0%
<i>Summa intäkter</i>	<i>2 773</i>	<i>2 509</i>	<i>2 493</i>	<i>-0,7%</i>	<i>-10,1%</i>
<i>Summa kostnader</i>	<i>-1 444</i>	<i>-1 206</i>	<i>-1 241</i>	<i>3,0%</i>	<i>-14,0%</i>
Avskrivningar	-593	-628	-623	-0,8%	5,0%
Finansnetto	-276	-325	-274	-15,8%	-0,8%
<i>Summa kapitalkostnader</i>	<i>-869</i>	<i>-953</i>	<i>-896</i>	<i>-5,9%</i>	<i>3,2%</i>
Resultat	461	351	355		

3.8 AB SLL Internfinans

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Ändring 10/08
Intäkter	9,4	9,1	11,1	22,3%	18,8%
Kostnader	-4,9	-6,1	-8,1	33,2%	67,7%
Resultat	4,5	3,0	3,0		

3.9 Landstingsrevisorerna

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Ändring 10/08
Intäkter	34,6	35,8	35,8	0,0%	3,5%
- varav landstingsbidrag	34,5	35,7	35,7	0,0%	3,5%
Kostnader	-33,6	-35,8	-35,8	0,0%	6,3%
Resultat	0,9	0,0	0,0		

4. Bilagor

4.1 Resultaträkning SLL-koncernen 2008 – 2012

Mkr	Utfall 2008	Prognos 2009	Budget 2009	Budget 2010	Ändring B10/B09	Plan 2011	Plan 2012
<i>S:a verksamhetsintäkter</i>	13 500	14 936	14 334	15 255	6,4%	16 280	16 509
Skatteintäkter	47 819	49 248	50 023	50 113	0,2%	51 723	53 916
Generellt statsbidrag	4 575	4 849	4 595	5 800	26,2%	5 060	5 163
Utjämningsystemet	-1 186	-1 257	-1 315	-580	-55,9%	-624	-815
Prognososäkerhet	0	0	0	0		0	0
<i>Summa skatteintäkter</i>	51 209	52 840	53 303	55 333	3,8%	56 160	58 264
Summa intäkter	64 708	67 775	67 637	70 588	4,4%	72 440	74 773
<i>S:a verksamhetens kostnader</i>	-60 242	-63 353	-62 469	-66 314	6,2%	-67 446	-69 338
Resultat före avskrivningar	4 466	4 422	5 169	4 274	-17,3%	4 993	5 435
Avskrivningar	-2 662	-2 774	-2 872	-2 989	4,1%	-3 109	-3 305
Rörelseresultat	1 804	1 648	2 297	1 285		1 884	2 131
Finansiella intäkter	99	135	100	124	23,6%	180	184
Finansiella kostnader	-1 360	-1 244	-1 576	-1 230	-22,0%	-1 469	-1 719
Finansnetto	-1 261	-1 110	-1 476	-1 106	-25,1%	-1 289	-1 535
Resultat	543	539	820	179		596	596
Verksamhetens intäkter	13 500	14 936	14 334	15 255	6,4%	16 280	16 509
Verksamhetens kostnader	-60 242	-63 353	-62 469	-66 314	6,2%	-67 446	-69 338
Avskrivningar	-2 662	-2 774	-2 872	-2 989	4,1%	-3 109	-3 305
Verksamhetens nettokostnader	-49 404	-51 192	-51 006	-54 048	6,0%	-54 275	-56 134

4.2 Balansräkning SLL-koncernen 2008-2012

Mkr	Utfall 2008	Prognos 2009	Budget 2010	Plan 2011	Plan 2012
<i>Anläggningstillgångar</i>	43 464	48 139	52 809	56 865	60 176
<i>Omsättningstillgångar</i>	6 571	6 071	6 071	6 071	6 071
Summa tillgångar	50 036	54 211	58 881	62 937	66 248
Ingående eget kapital	372	915	1 454	1 633	2 229
Årets resultat	543	539	179	596	596
<i>Summa eget kapital</i>	915	1 454	1 633	2 229	2 825
<i>Summa avsättningar</i>	14 360	15 070	15 950	16 944	17 244
Långfristiga skulder	21 467	24 061	27 331	29 448	31 505
Kortfristiga skulder	13 294	13 627	13 967	14 316	14 674
<i>Summa skulder</i>	34 761	37 687	41 298	43 764	46 179
Summa eget kapital och skulder	50 036	54 211	58 881	62 937	66 248

4.3 Finansieringsanalys SLL-koncernen 2008-2012

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Plan 2011	Plan 2012
Årets resultat	543	820	179	596	596
Avskrivningar	2 662	2 872	2 989	3 109	3 305
Reavinster, övrigt	58	-80	-10	-10	-50
Summa kassaflöde från verksamheten	3 263	3 612	3 158	3 695	3 851
Förändring av rörelsekapital	-54	0	0	0	0
Investeringar	-5 988	-8 069	-7 659	-7 164	-6 615
Försäljningar, övrigt	594	50	50	50	50
Summa kassaflöde efter investeringar	-2 185	-4 407	-4 451	-3 419	-2 714
Pensioner och övriga avsättningar	1 186	936	880	994	900
Kassaflöde före extern finansiering	-999	-3 471	-3 571	-2 425	-1 814

4.4 Landstingsbidrag 2008 – 2012

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Plan 2011	Plan 2012
Landstingsstyrelsen	2 582,3	2 913,0	3 486,5	19,7%	3 614,1	3 775,8
varav LSF FoUU	1 288,1	1 269,6	1 339,6	5,5%	1 409,6	1 494,6
varav LSF övrigt	1 294,2	1 167,0	1 159,6	-0,6%	1 199,9	1 249,5
varav Nya Karolinska Solna	0,0	26,3	26,3	0,0%	26,3	26,3
varav Färdtjänstverksamhet	0,0	450,0	961,0	113,6%	978,3	1 005,4
Regionplanenämnden	76,7	74,9	71,8	-4,1%	72,9	74,9
Hälsa- och sjukvårdsnämnden	39 383,5	41 306,9	43 098,6	4,3%	43 380,2	44 672,4
TioHundranämnden	959,3	1 016,1	1 115,0	9,7%	1 126,5	1 159,6
Färdtjänstnämnden	1 000,5	525,5	22,5	-95,7%	20,6	20,5
Kulturnämnden	355,0	367,5	381,3	3,8%	383,8	393,5
Patientnämnden	15,1	16,8	17,6	4,5%	17,8	18,3
Landstingsrevisorena	34,5	35,7	35,7	0,0%	36,2	37,1
Summa landstingsbidrag	44 406,9	46 256,3	48 228,9	4,3%	48 652,1	50 152,1
AB Storstockholms Lokaltrafik	5 685,0	5 944,9	6 338,6	6,6%	6 343,4	6 551,4
Waxholms Ångfartygs AB	197,5	212,1	216,1	1,9%	220,3	226,9
Summa tillskott	5 882,5	6 157,0	6 554,7	6,5%	6 563,7	6 778,3
Summa bidrag/tillskott	50 289,4	52 413,3	54 783,6	4,5%	55 215,8	56 930,4

4.5 Resultatkrav 2009 – 2012

Mkr

	Budget 2009	Budget 2010	Plan 2011	Plan 2012
Landstingsstyrelsen*				
Landstingsstyrelsens förvaltning	-0,7	0,0	0,0	0,0
Skadekontot	0,0	0,0	0,0	0,0
Koncernfinansiering	230,1	-362,3	146,7	168,4
Nya Karolinska Solna	0,9	0,9	0,9	0,9
Landstingsstyrelsen totalt	230,3	-361,4	147,6	169,3
Regionplanenämnden	0,2	0,2	0,2	0,2
Hälsa- och sjukvården				
Hälsa- och sjukvårdsnämnden	14,4	14,4	14,4	14,4
Stockholms läns sjukvårdsområde	74,0	74,4	75,3	75,3
Karolinska Universitetssjukhuset	54,1	55,9	58,2	58,2
Södersjukhuset AB	14,2	14,7	15,3	15,3
Danderyds Sjukhus AB	11,3	11,6	12,0	12,0
TioHundra AB	0,0	0,0	0,0	0,0
Södertälje Sjukhus AB	0,0	5,0	5,2	5,2
S:t Eriks Ögonsjukhus AB	1,4	1,4	1,4	1,4
SNS restförvaltning	4,9	0,0	0,0	0,0
Akutsjukhusen totalt	85,9	88,6	92,1	92,1
Folk tandvården Stockholms Län AB	20,0	18,0	20,0	20,0
Ambulanssjukvården i Storsthlm AB	0,7	0,7	0,7	0,7
Stockholm Care AB	4,1	4,1	4,1	4,1
Hälsa- och sjukvården totalt	199,1	200,2	206,5	206,5
Trafik				
AB Storstockholms Lokaltrafik	54,6	0,0	0,0	0,0
Färdtjänstverksamhet	0,0	0,0	0,0	0,0
Waxholms Ångfartygs AB	0,1	0,1	0,1	0,1
Trafiken totalt	54,7	0,1	0,1	0,1
Fastigheter				
Locum AB	5,2	5,0	5,0	5,0
Landstingsfastigheter Stockholm	350,8	354,9	256,2	234,9
Fastigheter totalt	356,0	359,9	261,2	239,9
Övriga				
MedicARRIER AB	0,3	0,3	0,3	0,3
Färdtjänstnämnden	0,4	0,4	0,4	0,4
Kulturnämnden	0,2	0,2	0,2	0,2
Patientnämnden	0,1	0,1	0,1	0,1
Landstingsrevisorena	0,0	0,0	0,0	0,0
Landstingshuset Stockholm AB	-24,0	-24,0	-24,0	-24,0
AB SLL Internfinans	3,0	3,0	3,0	3,0
Övriga totalt	-20	-20	-20	-20
Totalt	820,4	179,0	595,6	596,0

* LS exkl LFS och FtjV

4.6 Investeringsplan 2008 – 2014

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Plan 2011	Plan 2012	Plan 2013	Plan 2014
Trafiken							
AB SL	3 534	4 258	4 453	4 607	4 356	4 580	4 603
WÅAB	30	116	70	39	66	21	32
Trafiken totalt	3 564	4 374	4 523	4 646	4 422	4 601	4 635
Byggnader totalt	1 152	1 710	1 424	1 101	569	1 514	1 634
Maskiner, inventarier och IT							
Vård							
Hälsa- och sjukvårdsnämnden	13	0	0	0	0	0	0
Stockholms läns sjukvårdsområde	69	87	63	96	81	62	62
Karolinska Universitetssjukhuset	371	305	416	362	339	371	346
Södertälje Sjukhus AB	26	28	23	23	23	23	23
Södersjukhuset AB	94	166	162	170	170	182	162
Danderyds Sjukhus AB	80	87	60	60	61	61	61
S:t Eriks Ögonsjukhus AB	11	9	15	20	20	15	5
Folktandvården Stockholms Län AB	76	68	48	63	67	48	48
Ambulanssjukvården i Storsthlm AB	7	7	7	7	7	8	8
Stockholm Care AB	0	0	0	0	0	0	0
Vården totalt	747	757	794	801	768	770	715
Övriga							
Färdtjänstnämnden	0	1	0	0	0	0	0
Regionplanenämnden	1	1	1	1	1	1	1
Locum AB	1	2	4	2	2	2	2
Kulturnämnden	0	0	0	0	0	0	0
Landstingsrevisorer	0	0	0	0	0	0	0
Patientnämnden	0	0	0	0	0	0	0
Medicari AB	2	3	3	3	3	3	3
AB SLL:s Internfinans	0	0	0	0	0	0	0
Landstingsstyrelsen	50	78	157	122	122	71	71
Övriga totalt	54	85	165	128	128	76	76
Maskiner och inventarier totalt	801	842	958	929	896	846	791
Ombyggn ext lokaler m m	0	0	129	65	30	30	30
Nya Karolinska Solna (NKS)	74	1 053	300	92	287	1 442	2 629
<i>varav utrustning</i>			0	0	200	1 350	2 500
Citybanan (koncernfinansiering) ¹⁾	397	240	325	331	412	427	443
Just beräknad investeringsvolym	0	-150	0	0	0	0	0
TOTALT	5 988	8 069	7 659	7 164	6 615	8 860	10 162

1) Medel avser landstingets del i finansieringen av Citybanan.

4.7 Resultaträkning Landstinget 2008-2012

Mkr	Utfall 2008	Budget 2009	Budget 2010	Ändring 10/09	Plan 2011	Plan 2012
Verksamhetens intäkter	5 663	6 104	6 314	3,4%	6 282	6 369
Skatteintäkter	51 209	53 303	55 333	3,8%	56 160	58 264
<i>Summa intäkter</i>	<i>56 871</i>	<i>59 407</i>	<i>61 647</i>	<i>3,8%</i>	<i>62 441</i>	<i>64 633</i>
<i>Verksamhetens kostnader</i>	<i>-55 016</i>	<i>-56 981</i>	<i>-59 805</i>	<i>5,0%</i>	<i>-60 189</i>	<i>-62 289</i>
Resultat före avskrivningar	1 856	2 426	1 841		2 253	2 344
Avskrivningar	-1 033	-1 073	-1 102	2,7%	-1 108	-1 125
Rörelseresultat	822	1 353	739		1 145	1 219
Finansiella intäkter	143	316	312	-1,2%	353	353
Finansiella kostnader	-750	-940	-912	-2,9%	-945	-1 019
<i>Finansnetto</i>	<i>-606</i>	<i>-624</i>	<i>-600</i>	<i>-3,8%</i>	<i>-592</i>	<i>-666</i>
Årets resultat	216	729	139		553	553
Verksamhetens intäkter	5 663	6 104	6 314	3,4%	6 282	6 369
Verksamhetens kostnader	-55 016	-56 981	-59 805	5,0%	-60 189	-62 289
Avskrivningar	-1 033	-1 073	-1 102	2,7%	-1 108	-1 125
Verksamhetens nettokostnader	-50 386	-51 950	-54 594	5,1%	-55 015	-57 045

4.8 Taxor och avgifter

Öppenvård

Barn och ungdom under 18 år

	Avgift
Besök inom primärvård och öppen specialistvård.	0 kr
Telefonrecept.	0 kr
Besök på sjukhusens akutmottagningar, inkl narakuten barn på Karolinska	0 kr
Besök på röntgen samt fysiologi- och neurofysiologilaboratorium på sjukhusens akutmottagningar.	0 kr

Personer fr.o.m. 18 år - Läkarvårdsbesök

	Avgift
Besök hos allmänläkare/distriktsläkare (vårdcentral), specialistläkare i allmänmedicin.	150 kr
Besök hos geriatriker.	150 kr
Besök hos specialistläkare.	300 kr
Besök på jourmottagning/narakut/lättakut.	150 kr
Besök på sjukhusens akutmottagningar/specialistakut.	300 kr
Besök i dagvård (avgift per dag).	150 kr
Första besök hos geriatriker med remiss från allmänläkare.	0 kr
Första besök hos specialistläkare med remiss från allmänläkare och specialist i allmänmedicin. (gäller endast planerade besök).	170 kr
Besök av distriktsläkare/husläkare eller geriatriker i särskilda boendeformer för service och omvårdnad.	0 kr

Personer fr.o.m. 18 år - Sjukvårdande behandling

	Avgift
Avgift för sjukvårdande behandling hos andra vårdgivare än läkare. Exempel: fotvård, sjuksköterska på sjukhus (vård under eget ansvar). Gäller även första besöket.	70 kr

Första besök i sjukvårdande behandling hos: <ul style="list-style-type: none"> • arbetsterapeut • kurator • dietist • logoped • psykolog • sjukgymnast	150	kr
Efterföljande besök hos ovanstående.	70	kr
Besök i dagvård (läkare medverkar ej).	150	kr
Besök på syncentral (gäller från första besöket).	70	kr
Besök hos distriktssköterska.	70	kr
Besök av distriktssköterska i särskilda boendeformer för service och omvårdnad av distriktssköterska.	0	kr

Övriga avgifter

	Avgift
Besök på röntgen, fys- och neurofyslab.	200 kr
Besök i hemmet av vårdgivare som utför insatser för patienter som omfattas av hemsjukvård. Avgiftsbefrielsen omfattar även telefonrecept.	0 kr
Hembesök av läkare, extra avgift.	60 kr
Besök på BVC/MVC.	0 kr
Rådgivning om preventivmedel och abortfrågor.	0 kr
Besök vid mottagning för tortyrskadade	0 kr
Telefonrecept - vid konsultation som leder till att läkare eller distriktssköterska skriver recept.	0 kr
Besök i dagvård.	140 kr
Mammografiscreening.	140 kr
Bukaortascreening (ny avgift).	140 kr
Gynekologisk screening (gäller vid kallelse från landstinget).	0 kr
Påminnelseavgift.	50 kr
Expeditionsavgift.	30 kr
Egenavgift för sjukresor.	
Taxi, max avgift	140 kr
Egen bil	50 kr

Tåg/flyg	140 kr
Egen båt	50 kr
Anslutningsresa	50 kr
Kollektiva färdmedel	
Besök hos legitimerad kiropraktor (gäller fem första besöken eller så länge landstinget ersätter).	260 kr

Sluten vård

	Avgift
Barn och ungdom under 18 år.	0 kr
Personer över 18 år (inkl. personer över 70 år).	80 kr
Personer under 40 år med hel aktivitetsersättning/sjukersättning. Gäller de 30 första dygna vid varje vårdtillfälle.	40 kr

Högekostnadsskydd

	Avgift
Högekostnadsskydd för sjukresor, per 12-mån period (färdtjänst ingår ej)	1 400 kr
Högekostnadsskydd för tekniska hjälpmedel.	2 000 kr
Högekostnadsskydd för sjukvård.	900 kr

Avgift för uteblivet besök

	Avgift
Läkarbesök, primärvård.	150 kr
Läkarbesök, specialist.	300 kr
Sjukvårdande behandling (inkl syncentral).	70 kr
Första besök hos paramedicinare.	150 kr
Hörselklinik och hjälpmedelscentral.	70 kr
Besök på röntgen, fysiologi- och neurofyslab.	200 kr

Undantag: Avgift för uteblivet besök på MVC/BVC (gäller även abort och preventivmedelsrådgivning) uttas inte.

OBS! Gäller ej vårdgivare som har ersättning enligt "lagen om läkarvårdsersättning" 1993:1651. Läkaren kan själv besluta om tidsgräns.

Avgifter för intyg (HSN-taxan)

Nivå	Avgift utan moms	Avgift med moms
Korta intyg	250 kr	313 kr
Normala intyg	500 kr	625 kr
Långa intyg	750 kr	938 kr
Timtaxa	1000 kr	1250 kr

Besöksavgift (även kallad stickavgift)

Vid injicering av medhaft vaccin tas besöksavgift ut, dock med högst 250 kr. Om flera vacciner injiceras vid samma besök får endast en avgift tas ut. Besök hos läkare för ordination av vaccin tas besöksavgift ut med högst 250 kr. Besöksavgiften får högst vara 250 kr i samband med vaccinationer.

Trafiken

AB Storstockholms Lokaltrafik	Helt pris	Övriga
Månadskort/30-dagarskort (fr.o.m. 1 april 2009).	650 kr	400 kr
Kontantbiljett (fr.o.m. 1 april 2009).	35 kr	20 kr

Waxholms Ångfartygs AB	Helt pris	Övriga
Månadskort/30-dagarskort.	750 kr	450 kr
Ö-kort (avgift per kort och år).	500 kr	--
Kontantbiljett i hamntrafik	40 kr	25 kr

Färdtjänst	Helt pris	Övriga
Färdtjänstresor med taxi och specialfordon:		
Pris per resa	70 kr	--
Minimavgift "bil på gatan".	50 kr	--
Högekostnadsskydd	650 kr	400 kr

